

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 672

Neşatî

Doç. Dr. İsmail Ünver

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ : 13

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 672

N E Ş A T Î

Doç. Dr. İsmail ÜNVER

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ: 13

Kapak Düzeni : Saim Onan

Onay : 23.6.1986 gün ve 928. 1-2519 sayı
Birinci baskı, Ağustos 1986
Baskı sayısı : 20.000
Aslımlar Matbaası — ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

XVII. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nun askerî ve ekonomik duraklaması, henüz edebiyata yansımamıştır. Şairler, XVI. yüzyılda imparatorluğun kazandığı ihtişamla orantılı bir olgunluğa erişmiş bulunan divan şiirini, bu yüzyılda da başarıyla devam ettirmişlerdir. Öte yandan İran şairlerinin, Hindistan'daki Türk saraylarında beğenildiği için «sebk-i Hindî» yani Hint üslubu adıyla anılan anlatım biçimleri Osmanlı şairleri üzerinde de etkili olmuştur.

Konumuz olan Neşatî Ahmet Dede, XVII. yüzyıl şairidir. Kasidelerinde Nef'î'yi örnek aldığı halde onun gerisinde kalan şair, gazelleriyle tanınmıştır.

Neşatî hakkında cumhuriyetten sonra yapılmış ilk ciddi çalışma merhum Sadettin Nüzhet (Ergun)'in **Neşatî, Hayatı ve Eserleri** (İstanbul 1933) adlı kitabıdır. Yayımlanmasından bu yana elli yılı aşkın bir süre geçen eser, bugün ancak kütüphanelerde bulunabilmektedir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mahmut Kaplan'ın hazırladığı «Neşatî Divanı» (1981) adlı tez ise yayımlanmamıştır.

Yaşadığı dönemde sevilip sayılmış ve etkisi Yahya Kemâl'e kadar uzanmış olan Neşatî'yi günümüz gençlerine tanıtmak

için hazırladığımız bu küçük kitapta şairin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği anlatılmış ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Buraya aldığımız şiirler, özellikle gazeller, onun en tanınmış şiirlerindendir. Bu seçim yapılırken, Neşatî'den söz eden kaynaklarda onun şiirlerine örnek olarak gösterilmiş ya da cumhuriyetten sonra hazırlanan antolojilere alınmış olanlara öncelik verilmiştir.

Seçtiğimiz metinlerin okunuşu, olabildiğince günümüz söyleyişine yaklaştırılmıştır. Bugünkü alfabemizde bulunmayan «ayn» ve «hemze» harflerinden kaynaklanan duraklı okunuşlar, kesme (') işaretiyle gösterilmiştir. Uzun okunması gereken ünlülerin üzerine uzatma (ˆ) işareti, yalnız kalın (k) harfinden sonra gelen uzun «a» üzerine düz uzatma çizgisi (-) konmuştur. Şiirlerde beyitlerin başındaki numaralar, o beytin karşı sayfadaki çevirisi başına da konarak, metinle açıklama arasında bağlantı kurulmuştur.

Şiirler açıklanırken, elden geldiği kadar, kelimelerin sözlük anlamlarına bağlı kalınmaya çalışılmış, gereken yerlerde yanız mecazî anlamlar kullanılmıştır. Bazı beyitlerin daha iyi anlaşılabilmesi için, yer yer parantez içinde açıklamalar da verilmiştir.

Bu küçük kitap, ölümünden üç yüz on iki yıl sonra, Neşatî'nin sesini genç okurlara duyurabilmek için hazırlandı. Yararlı olabildiği ölçüde hazırlayanı da sevindirecektir.

Doç. Dr. İsmail Ünver
Ankara, 1986

NEŞATÎ'NİN HAYATI

Neşatî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Şairin **Divan**'ındaki tarih kıt'alarından biri, H. 1030/M.1622 yılında İstanbul'un görülmemiş bir kış geçirdiğini, Boğaz'ın tamamen buz tuttuğunu anlatır. 1622 yılında böyle bir tarih kıt'ası yazabilen Neşatî'nin, XVI. yüzyılın son yıllarında ya da XVII. yüzyılın başlarında doğmuş olabileceğini tahmin etmek güç değildir. Hayat hikâyesini anlatan kaynaklar, onun Edirneli olduğu konusunda birleşmektedirler. Şiirlerinde Neşatî mahlas (takma ad)ını kullanan şairin asıl adı Ahmet'tir. Sakıp Dede, kısaca **Sefine** adıyla anılan eserinde şairin adının Süleyman olduğunu söylemekte ise de, öbür kaynaklarda bu ad görülmemektedir.

Şairin ailesi ve küçüklüğünde gördüğü eğitim hakkında da bilgi sahibi değiliz. Müstakimzade, Neşatî'nin Reisülküttap Sarı Abdullah Efendi (öl. 1660)'ye kesedarlık ettiğini bildirirse de, öbür kaynaklar onun böyle bir görevde bulunduğunu bildirmezler.

Tezkirelerin ve diğer biyografik eserlerin Neşatî hakkında birleştikleri noktalardan biri de onun Ağazade Mehmet Dede (öl. 1652)'nin dervişi olduğudur. Ağazade Mehmet Dede, Gelibolu ve Beşiktaş mevlevihaneleri şeyhliklerinde bulunmuştur. Şeyhî Mehmet Efendi, **Vakâyi'u'l-fuzalâ** adlı eserinde Neşatî'nin Ağazade'ye Gelibolu'da intisap ettiğini bildirir.

Safâyî ve Rıza tezkirelerinde, şairin önceleri «Semendî» mahlasını kullandığı, bu mahlasın zamanın şeyhülislâmı tarafından «Neşati» olarak değiştirildiği anlatılır. Ancak onun «Semendi» mahlası kullandığı hiçbir şiirine rastlanmamıştır. Sakıp Dede, adı geçen eserde onun başlangıçta mahlassız şiirler yazdığını, Mevlâna'yı öven bir kasidesini beğenen Ağazade'nin şaire Neşati mahlasını verdiğini anlatır.

Neşati, şeyhi Ağazade'nin ölümü (1652)nden sonra Konya'ya gitmiştir. Orada ne kadar kaldığı belli değildir. Esrar Dede, şairin İstanbul'da bulunduğunu bildirerek, onun doğum tarihi hakkındaki tahminimizin dayanağı olan kıt'adaki tarih mısraını verir (bk. Örnek Şiirler).

Tezkireler ve biyografik eserler şairin 1670 yılında Edirne Mevlevîhanesi şeyhliğine atandığını bildirirler. Ayrıca, Neşati'nin bu göreve atanması ve Mevlevîhaneyi onartmasıyla ilgili olarak, Saraybosnalı Rüşdî ve Nazim'in tarih beyitleri Sadettin Nüzhet tarafından tesbit edilmiştir. Bu görevde dört yıl kalan şair 1674 yılında ölmüştür. Mezarı Mevlevîhane civarındadır.

Sadettin Nüzhet'in tesbitlerine göre, Neşati'nin ölümü üzerine Ammecizade Rüşdî, İbrahim Vehbi Çelebi, Saraybosnalı Rüşdî (iki ayrı tarih), Reşîd, Fâik, Tâhir, Kadrî, Nazîm (iki ayrı tarih), Müstakimzade ve Nabî tarihler yazmışlardır. Aynı kitapta, kimin tarafından yazıldığı bilinmeyen iki tarih mısraı ile üç şairin birbirinden habersiz olarak yazdıkları bir tarih mısraı vardır. Mahmut Kaplan'ın adı geçen tezinde,

Sükkerî mahlaslı şaire ait üç ayrı tarih mısraı verilmiştir. Ancak bu tarihlerden bazıları Neşatî'nin ölüm yılı olan H.1085/M.1674 tarihini karşılamazlar. Ölümü için düşürülen bu tarihler, Neşatî'nin yaşadığı dönemde çok sevilen ve sayılan bir kişi olduğunu göstermektedir.

Müstakimzade, Neşatî'nin Sarı Abdullah'a derviş olduğunu söyleyerek, onun Melâmî olduğunu bildiriyor. Abdulbaki Gölpınarlı bu rivayete dayanarak, ***Mevlâ-nâ'dan Sonra Mevlevîlik*** ve ***Melâmîlik ve Melâmîler*** adlı kitaplarında şairi Mevlevî-Melâmî olarak göstermektedir. Oysa, Sadettin Nüzhet'in de ifade ettiği gibi, onun yaşayışında ve eserlerinde Melâmîlikten eser yoktur.

Esrar Dede Tezkiresi'nde ve *Fâik Reşad*'ın ***Eslâf***'ında Neşati'nin birçok şaire hocalık ettiği söylenmektedir .Sadettin Nüzhet, onun Farsça öğretmenliği yaptığını kesin bir dille bildirir. Ancak, Neşatî'nin öğretmenlik gibi bir görevi bulunmadığını, bir tekke adamı ve şeyh olarak çevresindeki dervişlerin ve kendisini üstat bilenlerin yetişmelerine yardımcı olduğunu sanıyoruz. Esrar Dede ve Sakıp Dede gibi Mevlevi yazarlar, onun her yönünü abartarak anlatmışlar, neredeyse Neşâtî'yi XVII. yüzyılda yetişen bütün şairlerin hocası olarak göstermişlerdir. O zamanın sanat hayatında Mevlevîhaneleri, birer musıkî ve edebiyat okulu gibiydiler. Bu yüzden, bir Mevlevi dervişi ve şeyhi olarak Neşatî'nin de birçok kişinin yetişmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Neşatî'nin dünya nimetlerine yüz çevirmiş bir derviş olmadığını, başta padişahlar olmak üzere, önde

gelen devlet büyüklerine sunduğu kasidelerinden anlıyoruz. O, padişahlardan IV. Murad'a, Deli İbrahim'e ve IV. Mehmed'e; sadrazam ve paşalardan Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'ya, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya, Kemankeş Mustafa Paşa'ya, Musahip Mustafa Paşa'ya, Abdi Paşa'ya; Şeyhülislâm Bahâyî Efendi'ye, Reisülküttap Şamizade Mehmet Efendi'ye, Kazasker Bostanzade'ye, Kazasker şair İsmetî Efendi'ye kasideler sunmuştur. Bilebildiğimiz kadarıyla, ilk ve son görevi olan Edirne Mevlevîhanesi şeyhliği dışında, devlet kapısından bir iş sağlayamamıştır. Ayrıca devlet büyüklerinden ilgi ve yardım gördüğünü gösteren bir işaret de bulunmamaktadır. Nitekim, çağdaşı ve hemşehrisi olan Edirneli Güftî **Teşrîfâtu'ş-şu'arâ**'sında Neşatî'den eski arkadaşı ve dert ortağı olarak söz ediyor ve kendisi gibi onun da kıymetinin bilinmediğini söylüyor.

Şairin Ekmekçizade Mehmet Çelebi'nin ölümü için yazdığı terkîb-i bend, onun bu zatın ölümüne içten yanışlarını dile getirir. Hele üçüncü bendin sonundaki:

Gitdi ol dem ki sorardın hâtırım sad lutf ile
Geldi ol dem kim çekem ol zevk-i hasret el-vedâ

(Sayısız lütuflarla hatırımı sorduğun zamanlar gitti. Hasretin burukluğunu duyacağım zamanlar geldi, elveda) beyti, şairin bu kişiden ilgi ve iyilik gördüğü yolunda yorumlanabilir.

Tezkirelerden, diğer kaynaklardan ve bugüne kadar yapılmış çalışmalardan, onun hayatı hakkında edinebildiğimiz bilgilerin özü şudur: Edirne'de doğmuş, Gelibolu Mevlevîhanesinde Ağazade'nin dervişi olmuş, Edirne Mevlevîhanesi şeyhliği yapmış ve bu görevdeyken 1674 yılında ölmüştür.

NEŞATÎ'NİN ESERLERİ

1. Divan

Neşatî Divanı, bazı yazma nüshaları göz önünde tutularak ve şairin eski mecmualardaki şiirleri taranarak Sadettin Nüzhet tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 1933). Bu eserde şairin 21 kasidesi, biri «Miraciyye», öbürü de Mevlânâ övgüsünde olmak üzere 2 mesnevisi, terkib-i bend nazım şekliyle 2 mersiyesi, 128 gazeli, 4 tarih kıt'ası, 11 rubaîsi vardır.

Mahmut Kaplan'ın hazırladığı yüksek lisans tezinde ise, Sadettin Nüzhet'teki şiirler dışında 1 tahmis (Sabrî'nin gazelini) ve 1 rubaî bulunmaktadır.

Sadettin Nüzhet, **Divan'ın** 5 yazma nüshasını tanıtmıştır. Mahmut Kaplan'ın çalışmasında bu sayı 14 olmuştur. **Divan**'ın bilinen yazma nüshaları şunlardır:

1. İstanbul, Üniversite Ktp., Ty. 545,
2. İstanbul, Üniversite Ktp., 462/2,
3. Millet Ktp., Ali Emirî manzum 449,
4. Süleymaniye Ktp., Nafiz Paşa 942,
5. Süleymaniye Ktp., Halet Efendi 699/3,
6. Süleymaniye Ktp., Murat Molla 417,
7. Nuruosmaniye Ktp., 4959/7,
8. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan 798/2,
9. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine 958,

10. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine 964/2,
11. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine 937/2,
12. Ankara, Eski Eserler Ktp., 943,
13. Ankara, Eski Eserler Ktp., 1241,
14. Türk Tarih Kurumu Ktp., 233.

2. Hilye-i Enbiyâ

Mesnevi nazım şekliyle ve fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe' ilün kalıbıyla yazılmış olan bu eser 187 beyittir. Şeyh Vasfî'nin eski harflerle bastırdığı (İstanbul 1312) bu eser, Sadettin Nüzhet tarafından da **Neşati Divanı**'nın sonunda yayımlanmıştır.

Dokuz beyitlik bir «tevhid»le başlayan mesnevide, sekiz beyitle Hz. Muhammed övülmüştür. Şair, eserinin yazılış sebebini açıklarken, Hakanî'nin **Hilye**'sini ve çağdaşı Cevrî'nin **Hilye-i Çehâr-yâr-ı Güzîn**'ini görerek, içinde bu yolda bir eser yazmak arzusu uyandığını bildirir. Daha sonra da peygamberlerin «hilye (dış görünüş)»lerini anlatmaya geçer. Bu kısa mesnevide hilyeleri verilen peygamberler şunlardır: Adem, İdris, Nuh, İbrahim, İsmail, İshak, Lût, Yusuf, Eyyûb, Musa, Davud, Süleyman, Yahya, İsa.

Sadettin Nüzhet, eserin yazmaları hakkında bilgi vermiyor. Mahmut Kaplan'ın tezinde eserin şu yazmaları gösterilmiştir:

1. Süleymaniye Ktp., Aşir Efendi 331,
2. Süleymaniye Ktp., Husrev Paşa 36/2,
3. Mevlânâ Müzesi Ktp., 1175/4,
4. Mevlânâ Müzesi Ktp., 4008/4.

Hilye-i Enbiyâ'nın, Türk Dil Kurumu Ktp. de A/21 numaralı bir başka yazması da vardır.

3. *Edirne Şehrengîzi*

Neşatî'nin 144 beyitlik bu kısa mesnevisi, fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Eserde Edirne'nin güzelleri anlatılır.

Şehrengîzler, eski edebiyatımızın en orijinal eserlerindendir. Mesnevi tarzında yazılan bu eserlerde, şairler genellikle ele aldıkları şehrin güzellerini anlatırlar. Neşatî'nin eseri de her yönüyle şehrengîz tanımına uygundur.

Şair bu mesnevisine «kalem»e seslenerek başlar. Sekiz beyit süren bu başlangıçtan sonra, hemen güzelleri tanıtmaya geçen Neşatî, on dört Edirneli güzeli adlarını vererek tanıtmıştır.

Sadettin Nüzhet, eseri kısaca tanıtmış, Üniversite Ktp., Ty. 545 numarada kayıtlı **Divan** nüshasında bulunduğunu bildirmiş ve eserden beş beyit örnek vermiştir. Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul** (İstanbul 1958, s. 55-56) adlı kitabında bu eserden söz etmiş ve eseri kısaca tanıtmıştır. Mahmut Kaplan, **Şehrengîz**'in Süleymaniye Ktp., Murat Molla 417 numarada kayıtlı **Divan**'da da bulunduğunu tesbit etmiş, iki nüshayı karşılaştırarak metnin tamamını vermiştir (adı geçen tez, s. 259-278).

4. **Şerh-i Müşkilât-ı Urfî**

Neşatî'nin, sebk-i Hindî'nin önemli bir temsilcisi

olan Urfî-i Şirâzî'nin bazı güç beyitlerini açıklamak üzere kaleme aldığı küçük bir kitabıdır. Sadettin Nüzhet, bu eserin başında yer alan ve Neşatî'nin Urfî'ye hayranlığını dile getiren sözlerini aktarmıştır. Buradan anlaşıldığına göre, Neşatî bu eseri değer verdiği bir öğrencisinin isteği üzerine yazmıştır. Eserin iki yazma nüshası bilinmektedir:

1. Süleymaniye Ktp., Nafiz Paşa 1514 (Fasih Dede mecmuasında),

2. Süleymaniye Ktp., Lala İsmail Efendi 521.

5. Kavâ'id-i Deriyye

Neşatî'nin Farsça kuralları anlatan bu eserinden, ilk olarak Uşşakîzade ve Şeyhî Mehmed Efendi'nin **Şakâyık** zeyl (ek)lerinde söz edilir. Aynı dönemin tezkire yazarı Safâyî ise, bu eserden şüphe ile söz etmiş, bunun başka bir Neşatî'ye ait olabileceğini yazmıştır. Sadettin Nüzhet de Safâyî'nin düşüncesini benimsediğinden, eserin nerelerde bulunduğunu göstermemiştir.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda (bk. no.2090 ve 3006) **Kava'id-i Deriyye** adıyla anılan bu nüshalar Neşatî Ahmed Dede' nin eseri olarak gösterilmiştir. Mahmut Kaplan'ın tesbitlerine göre, aşağıda gösterilen nüshalar ise **Kava'id-i Fürs** adını taşımaktadır:

1. Köprülü Ktp., Mehmet Asım Bey 439,
2. İstanbul ,Üniversite Ktp., Ty. 978/2,
3. Süleymaniye Ktp., Husrev Paşa 522/2.

Farsça bilgisinin iyi olduğu, şiirlerinden ve **Şerh-i**

Müşkilât-ı Urfî adlı eserinden anlaşılan Neşatî, bu eserin de yazarıdır sanıyoruz. Bu konuda kesin konuşabilmek için, yukarıdaki nüshaların karşılaştırılması ve incelenmesi gerekir.

Kütüphaneler tarandıkça, Neşatî'nin başka eserleri de ortaya çıkar mı bilemeyiz. Ancak, bilinen eserlerinin başka *nüshalarının bulunabileceğine ve şiir* mecmualarından daha birçok şiirleri çıkabileceğine inanıyoruz. Nitekim, Abdulbakî Gölpınarlı, **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu'**nda (C. III, s. 5), Rodosîzade Muhammed'in, Urfî'nin bir kasidesine yazdığı şerhin başında Neşatî'ye ait bir övgü kıt'ası bulunduğunu bildirmektedir.

NEŞATÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Eski edebiyatımızda eserleri elimizde bulunan ya da adlarını kaynak kitaplardan öğrendiğimiz yüzlerce şair vardır. Bunlar arasında, yaşadıkları dönemde çok tanınmış oldukları halde, daha sonraki dönemlerde unutulanların sayısı da oldukça kabarıktır. Bu edebiyatta, şiirde işlenen konuların farklı olmayışı, şiirin teknik yönden değişmeyen kurallara bağlı oluşu ve anlatımda klişeleşmiş mecaz, teşbih ve istiarelerin kullanılması, birçok şairin yazdığı şiirlere kişiliğinin damgasını vurmasını güçleştirmiştir. Şiirlerinde lirizmden eser bulunmayan, dili vezin ve kafiye gibi teknik bağımlılıkların boyunduruğundan kurtaramayan, orijinal hayallerle yeni bir söyleyiş biçimine ulaşamayan şairler çabuk unutulmuşlardır .

Neşati, bu edebiyatın önde gelen, adları günümüze kadar hiç unutulmayan şairlerinden değildir. Ancak onu başarısız, ünü yaşadığı dönemi aşmamış bir şair olarak tanıtmak da insafsızlık olur. Tezkiresini Neşatî'nin ölümünden yaklaşık 35 yıl önce (1640) tamamlayan Rıza, onun Nef'î'yi izleyen bir şair olduğunu, şiirlerinin akıcı, neşeli ve arif kimselerin gönüllerine göre olduğunu söyler. Şairi yakından tanıyan, ona «dert ortağım» diyen Edirneli Güftî ise Neşatî'den, her sözünde nükteler bulunan, iç dünyası anlamlar hazi-

nesine benzeyen, Anadolu'nun değişik söyleyişli bir şairi olarak söz eder. Tezkiresini Neşatî'nin ölümünden bir yıl sonra tamamlayan Seyrekzade Asım da onun hiç tartışmasız «üstad» olarak kabul edilmesi gerektiğine işaret eder.

XVIII. Yüzyılın biyografik eserlerinde de Neşatî'nin başarılı bir şair olarak anıldığını görmekteyiz. Şeyhî Mehmet Efendi **Vakayi'u'l-fuzalâ** adlı **Şakayık** zeylinde onu IV. Mehmet dönemi şairleri arasında bilgili, hünerli, Farsça ve Türkçe şiirleri bulunan başarılı bir şair olarak anmıştır. Aynı yüzyıl tezkirecilerinden Safâyî de Neşatî'nin güzel ve yakıcı olduğunu bildirir. Bursalı İsmail Beliğ, şairlerden seçmeler yaparak hazırladığı **Nuhbetü'l-âsâr**'ında Neşatî'nin şiirlerine oldukça geniş bir yer ayırmıştır.

Neşatî, Mevlevî bir şairdir. Mevlevî şairlerden söz eden biyografik eserler, onu sadece yaşadığı dönemin değil, Türk edebiyatının en önemli şairleri arasında sayarlar. Bunların başında Sakıp Dede'nin (öl. 1735) **Sefîne-i Nefîse fi'l-Menâkıbi'l-Mevleviyye** adlı eseri gelir. Sakıp Dede, onun şiirde son derece başarılı olduğunu bildiriyor. Tezkiresini Şeyh Galib'in müsveddelerine dayanarak 1796 yılında tamamlayan Esrar Dede, Neşatî hakkında Anadolu'nun en büyük şairi dedikten sonra, özellikle gazellerinin başarılı olduğunu söyler. Ali Enver de **Semâ'-hâne-i Edeb**'de Esrar Dede'nin söylediklerini tekrarlamıştır. Faik Reşad'ın söyledikleri de öncekilerden farksızdır.

XX. Yüzyılda yazılan edebiyat tarihlerinde ve hazırlanan antolojilerde Neşatî'ye yer verilmiş, onun tanınmış şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Şairin hayatından söz ederken de işaret ettiğimiz, Sadettin Nüzhet'in hazırladığı kitapta «Neşatî'nin edebî şahsiyeti, şöhreti ve tesirleri» başlıkları altında şairin edebî kişiliği hakkında kaynaklarda verilen bilgiler aktarılmış, onun çağdaşı olan şairlerle edebî ilişkisi ve sonrakiler üzerindeki etkileri anlatılmıştır.

Neşatî'nin gördüğü eğitim hakkında fazla bir bilgimiz bulunmakla birlikte, Farsçayı çok iyi bildiğini çeşitli yollardan öğreniyoruz. Onun şiirlerinde Mevleviliğin derin izleri görülmez. Ancak yetişmesinde bu muhitin önemli bir yeri bulunduğu da inkâr edilemez.

Neşatî'nin kaside ve gazelleri üzerinde şöyle bir genelleme yapılabilir: O, kasidede Nef'î'den, gazelde ise sebk-i Hindîden ve şiirlerini bu yolda yazan Türk şairlerinden etkilenmiştir.

Kasidelerindeki ifadelerden İran şairlerini okuduğunu, bunlardan özellikle Urfî-i Şîrâzi (öl. 1591) ile ilgilendiğini görüyoruz. Nitekim bu ilgi, onun **Şerh-i Müşkilât-ı Urfî** adıyla yazdığı küçük eserin başındaki takdir dolu sözlerden de anlaşılmaktadır. Urfî dışında İran şairlerinden Enverî (öl. XII. yüzyıl sonları), Hakanî (öl. XII. yüzyıl sonları), Zahîr-i Faryâbî (öl. 1201), Kemâl-i Isfahânî (öl. 1237), Muhteşem-i Kâşânî (öl. 1588) ve Rüknâ-yı Kâşânî (öl. 1655)'yi anmış, kasidelerinin fahriye bölümlerinde onlardan üstün olduğunu söylemiştir. Bu övünmeler, şairane mübalağayı yansıtmakla birlikte, Neşatî'nin kendi şairliği hakkındaki sözleri olarak yine de önemlidir.

Bir kasidesinde:

Urfî-i mu'cize-perdâz-ı zamânım ki eder
Şi'rime reşk ü hased nâdire-sencân-ı fehîm

(Ben bu zamanın mucizeler söyleyen Urfî'siyim, şiirlerimi en zeki şairler bile kıskanır) diyerek kendisini Urfî'ye benzetirken, bir başka kasidesinde:

Hudâvendâ zamânında benim ol şâ'ir-i yektâ
Ki nazmım olmada eş'âr-ı Urfî ile hem-pâye

(Ey yüce sultanım, senin zamanının biricik şairi benim. Benim şiirlerim Urfî'nin şiirleriyle aynı değerdedir.) diyerek, şiirlerinin Urfî'nin şiirleriyle aynı değerde olduğunu iddia eder. Şair, bununla da yetinmez, Sadrazam Kemankeş Mustafa Paşa için yazdığı kasidede:

Benim ki bîm-i zuhûrumla Urfî-i Şîrâz
Diyâr-ı Hind'e gidip oldu rû be-râh-ı adem

(Şirazlı Urfî benim ortaya çıkacağımdan korkarak Hint diyarına gitti ve öbür dünyanın yolunu tuttu.) diyecek kadar ileri gider.

Neşatî'nin çok beğendiği ve üstat olarak kabul ettiği Urfî'ye karşı nasıl övündüğünü gördükten sonra, öbür İran şairlerine karşı nasıl bir tavır takındığı tahmin edilebilir. Esasen XVII. yüzyıl şairlerinin çoğunda, İran şairlerine karşı bu tür övünmelerle karşılaşıyoruz. Edebiyat tarihçilerimiz, Türk şairlerinin bu dönemde benliklerini bulduklarını, İran şairleriyle boy ölçüşebilecek duruma geldiklerini söylerler. Öyle sanıyoruz ki, Neşatî'deki övünmelerin kaynağı, İran şairlerinden üstün olma bilinci değil, kasidede hiç kurtulamadığı Nef'î etkisidir.

Neşatî, kasidelerinde Türk şairlerinden Nef'î, Fehîb-i Kadîm, Sabrı ve Baki'yi anmıştır. Şair, Fehîm-i

Kadîm (öl. 1647-48)'e nazire olarak yazdığı «rûz u şeb» redifli na'tinde, çağdaşı olan bu şairi:

Çerh-i nazma mihr ise ol ben meh-i tâbendeyim
Peyrev-i kilk-i Fehîm olsam nola ger rûz u şeb

(bk. Örnek Şiirler) diyerek, takdirle anar.

Sabrî (öl. 1645)'yi ise, Fazıl Ahmet Paşa için yazdığı «gelen» redifli kasidede bir beytini tazmin (kendi şiirine katma) ederek anmış (bk. Örnek Şiirler), ayrıca onun:

Ne bezmin şem'isin pervâne-i bî-tâkatin kimdir
Ne burcun mâhısın pertev-perest-i tal'atın kimdir

(Hangi meclisin mumusun, çevrende çırpınmaktan gücü tükenmiş pervane kimdir? Hangi göğün ayısın, senin parlaklığına tapan kimdir?) matlalı gazelini de tahmis (beşleme) etmiştir (Mahmut Kaplan, adı geçen tez, s. 123).

Neşatî, kendi şairlik gücünün ve şöhretinin XVI. yüzyılın büyük şairi Bakî (öl. 1600)'yi değersiz bıraktığını:

Benim ki Bâki'yi yâd eylemek zamânımda
Misâl-i yâ-yı izâfet tamâm bî-câdır

(Benim zamanımda Bakî'yi anmak, izafet kesresini yazmak kadar yersizdir.) beytiyle dile getiriyor. Böylesine övünen Neşatî'nin kasidelerinde, Nef'î etkisi hemen göze çarpar. O, zaman zaman Nef'î ile boy ölçüşme anlamına gelebilecek beyitler söylemişse de, kasi-

delerinin çoğunda bu şairin etkisinden kurtulamamıştır.

Neşatî, beş kasidesinde Nef'î'nin adını anar. Bunlardan Musahip Mustafa Paşa için yazdığı kasidede:

Dinle bu matla'-ı garrâ ile vasf-ı dili kim
Âhırin güfte-i Nef'î-i suhan-ârâdır

(Söz ustası Nef'î'nin son sözü olan bu güzel matladan, gönlün özelliklerini dinle) beytiyle Nef'î'yi andıktan sonra, onun bir matlaını verir. Şair IV. Murat için yazdığı kasidede ise:

Lehce-i Nef'î ile olsa kelâmım nola bir
Cevher-i ferd değil kâbil-i neng-i taksim

(Sözüm Nef'î'nin söyleyişiyle aynı değerde olsa bundan ne çıkar? (Çünkü) Cevher-i Ferd (maddenin bölünemeyen en küçük parçası) bölünemez.) diyerek, üslubunun Nef'î'ye benzemesinden çekinmediğini ifade ediyor. Şeyhülislâm Bahayî Efendi için yazdığı kasidelerinden birinde ise Nef'î'yi:

Benim kim her sözüm bir câm-ı pür-sahbâ-yı ma'nâdır
Nola mest etse rûh-ı pâk-i Nef'î-i suhan-dânı

(Benim her sözüm, anlam şarabıyla dolu bir kadehe benzer. Söz ustası Nef'î'nin ruhunu mest etse şaşılır mı?) beytiyle anıyor. Sultan İbrahim için yazdığı kasidede, daha iddialı bir tavırla:

Göreydi cevher-i tîğ-i zebânım bu letâfetle
Elin sunmazdı Nef'î bir dahı şemşîr-i ma'nâya

(Nef'î, hançer gibi etkili olan ifade cevherimin güzelliğini görseydi, bir daha anlam kılıcına el atmaz, yani

anlam ülkelerini fethetmeye kalkışmazdı.) diyor. Aynı iddiayı yine Sultan İbrahim için yazdığı diğer kasidede;

Göreydi şîve-i tarz-ı kasâyidim Nef'î
Olurdu sözlerimin çâk çâk-i hayrânı

(Nef'î benim kasidemdeki anlatım biçimini görseydi, sözlerim karşısında hayretlere düşer, şaşkınlığından ne yapacağını bilemezdi.) diyerek sürdürüyor.

Neşati'nin kasidelerinde, yukarıda andıklarımız dışında Nef'î adıyla karşılaşmıyoruz. Buna rağmen Neşati'de Nef'î kokusu sinmemiş kaside yok gibidir.

Neşatî Divanı'ndaki yirmi bir kasideden onunda, Nef'î Divanı'ndaki kasidelerle vezin, kafiye ya da redif birliği vardır. Sadettin Nüzhet bu türlü vezin ve kafiye benzerliklerinin taklit anlamı taşımadığını söyler. Biz de bu düşüncedeyiz. Ancak, Neşati'nin kasidelerinde Nef'î'ye benzeyen yönler yalnız vezin ve kafiyeden ibaret değildir. Duygularda, hayallerde ve söyleyişte de önemli yakınlıklar vardır. Hele fahriye (övünme) bölümlerinde duyulan ses, sanki Nef'î'nin sesidir. Neşati'nin Nef'î'ye benzeyen bu yönlerini birkaç örnekle göstermek istiyoruz.

Şairin IV. Mehmet zamanında fitne ve kargaşanın ortadan kalktığını anlatmak için yazdığı:

Bir fitne mi var el uzadır şimdi cihâna
Var ise meger mülk-i dile zülf-i dü-tâdır

(Şimdi cihana el uzatan bir fitne mi kaldı? Eğer varsa, sevgilinin gönül ülkesine el atan saçlarından başkası değildir.) beytindeki söyleyişi Nef'î'nin birçok kasidesinde görebiliriz:

Bir fitne bulunmaz arasan memleketinde
Var ise yine gamze-i fettân-ı bütândır

(Ülkesini arasan bir tek fitne bulunmaz, olsa olsa güzellikleriyle fitne yaratanların etkili bakışları bulunabilir.) ya da:

Zamânında bulunmaz fitne pinhân olmağa bir yer
Meğer hûbân-ı fettânın şikenc-i zülf-i tarrârı

(Onun zamanında fitne gizlenecek bir yer bulamaz, belki âşıkların gönüllerini yağmalayan işveli güzellerin saçlarının kıvrımlarına gizlenebilir.) gibi...

Neşatî, övdüğü kişinin adaletinden söz ettiği yerlerde de Nef'î'ye benziyor Merzifonlu Kara Mustafa Paşa için yazdığı kasidede:

Ger olsa feyz-i adli âcizâna takviyet-güster
Eder hamle kebûter-beççeler fevc-i ukāb üzre

(Eğer onun uçsuz bucaksız adaleti güçsüzleri korursa, güvercin yavruları kartal sürüsüne saldırabilir.) derken, Nef'î'nin:

Ger olsa himmet âciz-nüvâz u takviyet-güster
Kebûter cürre-şâhîn gibi sayd eylerdi şehbâzı

(Onun yardımı güçsüzlere destek olsa, güvercin erkek doğan kesilir, atmaca avlardı.) beytinden etkilenmemiş olamaz.

Aşağıdaki beyitler arasında ise, aynı söyleyişin olumlu ve olumsuz biçimleri olmak dışında fark yoktur. Neşatî:

Hamdü li'llâh ki yine çerh-i denî vü kec-bâz
Eyledi bahtım ile etdiği ahdi incâz

(Tanrı'ya şükür alçak ve hilekâr felek, bu kez talihimle yaptığı sözleşmeyi yerine getirdi.), Nef'î:

Âh elinden felek-i süst-karâr u ahdin
Etmedi bahtım ile ettiği ahdi incâz

(Verdiği sözü yerine getirmeyen dengesiz feleğin elinden feryat! Talihimle yaptığı sözleşmeyi yerine getirmedi).

Neşatî'nin, kaside içindeki övünmelerinin de Nef'î'ye benzediğini söylemiştik. Aşağıdaki örnekler bu benzerliği göstermektedir. Neşatî:

Bu gûne bir kasîde nazm eder ger var ise gelsin
Salâdır şâirân-ı Rûm'a belki cümle dünyâya

(Böyle bir kaside yazan varsa ortaya çıksın, yalnız Anadolu şairlerine değil, bütün dünyaya meydan okuyorum.), Nef'î:

Salâdır nükte-sencân-ı zamâna hiç lâf etmem
Ben öğretdim cihâna tarz-ı şûh u şi'r-i hemvârı

(Düzgün şiir söylemeyi ve gönül alan üslubu bütün dünyaya ben öğrettim. Boş söz söylemiyorum, zamanın şairlerine meydan okuyorum) ya da

Var mı bir böyle kasîde demeğe cür'et eder
Şarkdan garba varınca suhan ehline salâ

(Doğudan batıya bütün şairlere sesleniyorum, kendisinde böyle bir kaside söyleme cesareti bulan var mı?). Neşatî:

Husûsâ ol suhan-perdâz üstâdım ki eş'ârım
Gören tercih eder nazmım Zahir-i Fâryâb üzre

(Ben öyle usta bir şairim ki, şiirlerimi gören Zahir-i Fâryâbî'nin şiirlerinden üstün tutar.), Nef'î:

Husûsâ ol suhan- perdâz üstâdım ki eş'ârım
Yazar müşkil-pesendân-ı cihân evrâk-ı cân üzre

(Ben öyle usta bir şairim ki, kolay kolay şiir beğenmeyen kişiler benim şiirlerimi canlarına yazarlar, ezberlerler).

Yukarıda gösterilen örnekler, Neşatî'nin kasidelerindeki Nef'î etkisini göstermeye yeter sanırız. Ayrıca Neşatî'nin kasideleri ifade gücü ve anlatımdaki sağlamlık yönünden de Nef'î'ye benzer.

Kasidelerinde Nef'î etkisi hakim olan Neşatî'nin gazelleri daha çok sebk-i Hindî ve bu üslupla şiir yazan şairlerin etkisindedir[1].

---

1. Sebk-i Hindî: XVI. ve XVII. yüzyıllarda İran'dan Hindistan'a giden şairlerin yarattıkları bir üsluptur. Bu üslubun oluşmasında Şirâzlı Baba Figânî (öl. 1519)'nin büyük rolü olmuştur; Molla Câmî (öl. 1492) ve Ali Şir Nevaî (öl. 1501)'nin tesis ettikleri Herat okulunun da katkısı bulunduğu söylenir. Bu üslupta, şairler dış dünyadan uzaklaşarak, iç dünyalarını karmaşık hayallerle dile getirmeye çalışmışlardır. Öte yandan, zincirleme sıfat tamlamalarıyla anlatılmaya çalışılan soyut (mücerret) kavramlar ve benzetmeler beyitleri daha güç anlaşılır bir hale getirmiştir. Hayalde, duyguda ve anlatımda görülen bu değişiklik, farklı mazmunların doğmasına da yol açmıştır. Bu üslubun en önemli temsilcileri: Sâib (öl. 1559), Feyzî (öl. 1595), Urfî (1591), Muhteşem (öl. 1588) ve Şevket (öl. 1695)'tir. Bu üslup bizde ise XVII. yüzyıl şairlerinden Nâ'ilî-i Kadîm, Fehîm-i Kadîm, Neşatî ve Nabî; XVIII. yüzyılda Şeyh Galib üzerinde etkili olmuştur.

Neşatî'nin gazellerinde sebk-i Hindî özelliklerini göstermeden önce, onun gazelleriyle çağdaşı şairlerin gazelleri arasındaki benzerlikleri göstermek istiyoruz.

Sadettin Nüzhet, Nuruosmaniye Ktp., 4967 numarada kayıtlı nazire mecmuasıyla Ahmet Remzî Efendi'nin özel kitapları arasında bulunan, XVII. yüzyıl şairlerinden Ömer Tâib'in düzenlediği nazire mecmuasından Neşatî'nin bazı gazellerinin hangi şairlere nazire olduğunu tesbit etmiştir. Buna göre Neşatî'nin:

Gönül ki câm-ı mahabbetle mest olup kalmış
Tamâm cür'a gibi hâke pest olup kalmış

(Gönül sevgi şarabıyla sarhoş olup, tıpkı mecliste bulunmayanların anısına yere dökülen son yudum gibi, yerde kalmış.) matlalı gazeli, Nâ'ilî'nin:

Gönül ki kâfir-i deyr-i elest olup kalmış
Bakıp cemâline sûret-perest olup kalmış

(Gönül senin güzelliğine bakıp, puta tapanlar gibi dış güzelliğe kapıldığından «elest» kilisesinin, yani Allah'ın varlıkları yaratmadan önce ruhları topladığı meclisin kâfiri olarak kalkmış.) matlalı gazeline naziredir. Neşatî'nin:

Ne seyr-i gülşene ne cûybâra dek gideriz
Sirişk-i çeşm ile biz kûy-i yâra dek gideriz

(Ne gül bahçesine ne de ırmak kenarına gezintiye gideriz. Biz gözyaşlarımızla sevgilinin diyarına kadar gideriz: Bizim için göz yaşlarımız ırmak, sevgilinin diyarı da gül bahçesidir.) matlalı gazeli Nâ'ilî'nin:

Hevâ-yı ışka uyup kûy-ı yâra dek gideriz
Nesîm-i subha refîkiz bahâra dek gideriz

(Aşkın isteklerine uyup, sevgilinin diyarına kadar gideriz. Arkadaş olduğumuz sabah rüzgârıyla bahara kadar gideriz) matlalı gazeline naziredir.

Neşâtî'nin:

Ruhsârın üzre zülfün pür pîç ü tâb göster
Çün hâle her hamında bir mâh-tâb göster

(Yanağının üzerinde kıvrım kıvrım zülfünü göster. O zülfün haleye benzeyen her kıvrımı arasından bir ay ışığı göster: Kıvrım kıvrım zülfün yüzüne düşsün de onların arasından ay ışığına benzeyen yüzün görünsün) matlalı gazeli, yine XVII. yüzyıl şairi Vecdî (öl. 1660)'nin:

La'lin tebessüm eyle pür âb u tâb göster
Yâkût-ı surh içinde dürr-i hoş-âb göster

(Gülümse de dudağının güzelliğini ve yakut içinde inciye benzeyen dişlerini göster) matlalı gazeline naziredir. Neşati'nin:

Deme gerdân olan bezm-i safâda câm-ı
meydir bu
Gül-i her dem bahar-ı gülşen-i bî-zahm-ı
deydir bu

(Mutluluk meclisinde elden ele dolaşan kadehe, bu şarap kadehidir deme. Bu, kış mevsiminin incitmediği gül bahçesinin her dem taze gülüdür.) matlalı gazeli, yine Vecdî'nin:

Safâsın görmemişsin zâhid inkâr etme
meydir bu
Nümûdâr-ı havâss-ı cümle eşyâ turfa
şeydir bu

(Ey zahit, verdiği neşeyi bilmeden reddetme, bu şaraptır. Bu, bütün varlıkların iç yüzlerini gösteren değişik bir şeydir.) matlalı gazeline naziredir.

Neşatî'nin:

Sûziş-i dil âşıkın dâğ-ı serinden bellidir.
Nev-bahâr-ı aşk gül-berg-i terinden bellidir

(Aşkın ilkbaharı taze gül yaprağından, âşığın gönlündeki yanışlar da başındaki dertlerden bellidir.) matlalı gazeli, Mezâki (öl. 1676)'nin:

Âşık-ı âşüfte-dil dâğ-ı serinden bellidir
Husrev-i mülk-i melâhat efserinden bellidir

(Güzellik ülkesinin hükümdarı tacından, gönlü perişan olan âşık da başındaki dertlerden bellidir.) matlalı gazeline naziredir.

Neşatî'nin:

Dil-esîrân-ı gamın âzâdi-i cân görmesin
Haste-i bî-tâb-ı aşkın rûy-i dermân görmesin

(Gönülleri senin derdine esir olanlar, canlarını bu dertten kurtaramasın. Senin aşkınla güçsüz düşenler, derman yüzü görmesin.) matlalı gazeli, İsmetî (öl. 1664)'nin:

Dersen ey dil çeşm-i bahtın derd-i hicrân görmesin
Kanlı yaşın sil nigâh etdikce cânân görmesin

(Ey gönül, bahtının gözü ayrılık derdi görmesin dersen, gözünden akan kanlı gözyaşlarını sil de sevgili baktıkça bunları görmesin.) matlalı gazeline naziredir.

Vasfi Mahir Kocatürk, şairin tanınmış «bile» redifli gazelinin (bk. XXI. gazel), Riyâzî (öl. 1644)'ye nazire olduğunu bildirir.

Bu küçük kitaba örnek olarak seçtiğimiz bazı gazellerin de, Neşatî'nin çağdaşı olan şairlerin gazelle-

riyle nazire ilişkisi içinde bulunduğu görülmektedir. O dönemde düzenlenmiş bir nazire mecmuasında görmeden, ilk yazılanın hangisi ve hangilerinin ona nazire olduğunu söylemek çok güçtür. Bu yüzden, kitaptaki gazellerle benzerliklerini tesbit ettiğimiz gazellerin matlalarını veriyoruz:

Nâ'ilî-i Kadîm'in:

Şarâb-ı nâb getirdikce nim-hâb sana
Tutar elinde kadeh mâh u âftâb sana

(Saf şarap sana yarı uykulu bir hal verdikçe, seni sarhoş ettikçe, ay ve güneş senin için ellerinde kadeh tutarlar.) matlalı ve Nedîm-i Kadîm (öl. 1670)'in:

Nigâh mümteni' ey reşk-i âftâb sana
Fürûğ-i dîdeden olsa eger nikāb sana

(Ey güzelliği güneşi kıskandıran güzel, göz nurum perde olsa, sana o perdenin arkasından bile bakmak mümkün değil.) matlalı gazeli ile bu kitaba aldığımız I numaralı gazel arasında;

Nef'î'nin:

Ben mest-i harâbım dil mestâne değil mi ya
Gerdûn yine ol bezme peymâne değil mi ya

(Ben körkütük sarhoşum, yoksa gönül sarhoş değil mi? Durmadan dönen felek yoksa o meclisin kadehi değil mi?) matlalı gazeli ile II numaralı gazel arasında;

Cevrî (öl. 1654)'nin:

Hâl-i dili ol gamze-i fettân ile söyleş
Esrâr sözün nükte-şinâsân ile söyleş

(Gönlünün halini, sevgilinin fitneler koparan etkili bakışlarına aç, herkese söylenmeyecek sözleri söz inceliğinden anlayanlarla konuş.) matlalı gazeli ile XI numaralı gazel arasında;

Fehîm-i Kadîm'in:

Figân edip demeziz kim gamın nesin gördük
Gam olmasa der idik âlemin nesin gördük

(Feryat edip gam çekmekten ne yarar gördük demeyiz. Gam olmasaydı, bu âlemin nesini gördük derdik.) matlalı gazeli ile XIII numaralı gazel arasında;

Kafiyesindeki küçük farklılığa rağmen Nef'î'nin:

Derdim nice bir sînede pinhân ederim ben
Bir âh ile bu âlemi vîrân ederim ben

(Ben derdimi nasıl içimde saklarım? Bir ah ile bu âlemi harap ederim.) matlalı gazeli ve Şeyhülislâm Yahyâ Efendi (öl. 1643)'nin:

Sînem hedef-i nâvek-i müjgân ederin ben
Cevr oklarına cânımı kurbân ederin ben

(Ben göğsümü oka benzeyen kirpiklere hedef, canımı da sevgilinin cefa oklarına kurban ederim.) matlalı gazeli ile XIV numaralı gazel arasında;

Nâ'ilî-i Kadîm'in:

Sûz-ı elemle hâtır-ı nâza niyâz değmesin
Dâmenine anın dahı âteş-i nâz değmesin

(Elem ateşiyle dolu yakarışlar, nazlı gönüle ulaşmasın, yakarışların eteğine de ateş gibi yakıcı olan naz ulaşmasın.) matlalı gazeliyle XV numaralı gazel arasında;

Nef'î'nin:

Bir dolu nûş et şarâb-ı nâb gelsin çeşmine
Mest olursan nâza başla hâb gelsin çeşmine

(İçtiğin şarabın etkisiyle gözlerin kanlansın, sarhoş olursan gözlerin naz uykusuyla süzülsün.) ve Nâ'ilî-i Kadim'in:

Tâ-be-key ey mest-i gaflet hâb gelsin çeşmine
Nîm-şeb nâlişler et hûn-âb gelsin çeşmine

(Ey gaflet sarhoşu, daha ne zamana kadar gözüne gaflet uykusu gelecek? Gece yarıları feryat et, gözüne kanlı yaşlar gelsin.) matlalı gazelleriyle XX numaralı gazel arasında;

Cevrî'nin:

Fasl-ı pâyîz erişip köhne bahar oldu yine
Dâğ-ı dil tâzelenip lâle-izâr oldu yine

(Güz mevsimi gelince, gönüldeki yara tazelenip lâle rengini aldı.) matlalı gazeliyle XXIII numaralı gazel arasında;

Nâ'ilî-i Kadim'in:

Ol tegâfüller ki me'mûr-ı nigehdir her biri
El-hazer kim bâ'is-i şûr-ı nigehdir her biri

(Her biri, bakışların emrini yerine getiren, onların acılığını tattıran aldırmaz tavırlardan sakının.) ve

Bî-niyâz âlüfteler kim hâk-i rehdir her biri
Mesned-i fakr u fenâda pâdişehdir her biri

(Dünya nimetlerine karşı isteksiz olmaya alışanların her biri gönülsüz kibirsiz kişilerdir, fakat dervişlik

makamının padişahıdırlar.) matlalı gazelleri ile XXIV numaralı gazel arasında nazire ilişkisi bulunmaktadır.

Şüphesiz, Neşati'nin gazelleriyle diğer şairlerin gazelleri arasında nazire ilişkisi bulunanlar bunlardan ibaret değildir. Karşılaştırmalar yapılarak bu sayı daha çok artırılabilir.

Neşati, «neyler» redifli gazelinin sonunda (bk. VII numaralı gazel):

Yârâna nazîre demeyip gâhî Neşâtî
Bilsem acabâ hâme-i sihr-âveri neyler

diyerek, nazire yazmayı alışkanlık haline getirdiğini itiraf ediyor. Tabiî burada nazire yazmanın taklit etmek anlamına gelmediğini; nazire yazanın amacının, örnek aldığı şiirden daha mükemmelini ortaya koymak olduğunu hatırlatmak isteriz.

Neşatî'yi yalnız yaşadığı dönemdeki şairlere nazireler yazan bir şair olarak göstermek insafsızlık olur. Yaşadığı dönemden başlayarak onun şiirlerine de nazireler yazılmıştır. Sadettin Nüzhet, Ömer Tâib'in düzenlediği nazire mecmuasına dayanarak Nâ'ilî'nin:

Yakıp vücûdunu eyler kebûd pervâne
Görünce şem'i hem-âğûş-ı dûd pervâne

(Pervane mumu dumanın kucağında görünce, vücudunu yakıp mavi renge bürünür, yani yas tutar.) matlalı gazelinin Neşatî'ye nazire olduğunu, aynı gazele Tarzî'nin de nazire yazdığını bildiriyor. Şeyh Galib (öl. 1799)'in:

Görünce şu'le-i rûyunda dûd pervâne
Yanardı nâr-ı gama hemçü ûd pervâne

(Pervane, senin yüzünün parlaklığında bir duman görse, gam ateşiyle ödağacı gibi yanardı.) matlalı gazeli de Neşatî'nin:

Olursa mazhar-ı nûr-ı şuhûd pervâne
Eder safâ ile mahv-ı vücûd pervâne

(Pervane, gerçek varlığın nuruna kavuşursa, mutluluk içinde kendisini yok eder.) matlalı gazeline naziredir. **Nâ'ilî-i Kadîm Divanı'ndaki:**

Mârız ki asâ-yı kef-i Mûsâ'da nihânız
Mâr anlama mûruz ki teh-i pâda nihânız

(Biz Musa'nın elindeki asada gizli olan yılan gibiyiz, ama yılan sanma; biz ayak altına gizlenmiş karıncaya benzeriz. Yani cismimiz görünmeyecek kadar küçük, fakat manevi gücümüz mucizeler yaratacak kadar büyüktür.) matlalı gazeliyle, Neşatî'nin meşhur gazeli (bk. X numaralı gazel) arasında nazire ilişkisi vardır. Neşatî'nin gazeli Nâ'ilî'nin gazelinden daha güzeldir.

XVIII. yüzyılın büyük şairi Nedim, Neşatî'nin «bile» redifli gazelini tahmis etmiştir. Bu tahmisin ilk bendi şöyledir:

Çerhe peyveste edip âh ile efgânı bile
Firkatin başa getirdi gam-ı hicrânı bile
Bend-i zülfünde götürdün dil-i nâlânı bile
«Gitdin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile»

(Yokluğun, başıma ayrılık acısını getirdiği yetmiyor-

muş gibi, ahımı ve feryadımı da göğe ulaştırdı; zülfüne bağlanmış inleyen gönlümü de götürdün. Gittin ama canımı özlemle başbaşa bıraktın, sen olmadıktan sonra dostlar sohbetini bile istemem.).

Sadettin Nüzhet, Neşati'nin bu gazelinin Süleyman Arif (öl. 1769) tarafından müseddes haline getirildiğini bildiriyor. Şairin aynı gazeli Yahya Kemâl Beyatlı tarafından da tahmis edilmiştir. Bu tahmisin de ilk bendi şöyledir:

Ye'se gark etdi felek külbe-i ahzânı bile
Âteşim geçti cehennemdeki nîrânı bile
Cûş edip söndüremez göz yaşı tûfânı bile
«Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile»

(Felek, üzüntüler evini bile kedere boğdu, ateşim cehennem ateşinin yakıcılığını bile geride bıraktı, gözyaşı tufanı coşup taşsa bile bu ateşi söndüremez. Gittin ama canımı özlemle başbaşa bıraktın, sen olmadıktan sonra dostlar sohbetini bile istemem.).

Şeyh Galib, Neşati'nin «çeşmine» redifli gazeline (bk. XX numaraları gazel):

Şu'le-i ruhsârı gör sîmâb gelsin çeşmine
Gül-arak nûş eyle kim tîzâb gelsin çeşmine

(Sevgilinin yüzündeki parıltıyı gör de gözüne cıva gibi parlak damlalar gelsin. Gül rakısı iç ki, gözüne kezzap gibi yakıcı gözyaşı gelsin.) matlalı bir nazire yazmış ve bu gazelin sonunda:

Müjdeler rûh-ı Neşâtî'dir diyen Gâlib sana
Lâ'lini yâd et dür-i nâ-yâb gelsin çeşmine

(Ey Galib! Müjdeler olsun, sana «Onun kırmızı dudağını andıkça gözüne eşsiz inciler gelsin» diyen Neşatî'nin ruhudur.) diyerek, Neşatî'yi anmış ve onun bir mısrasını olduğu gibi aktarmış (tazmin etmiş) tır.

Sadettin Nüzhet, Neşatî'nin Mevlevî şairler üzerinde etkili olduğunu göstermek üzere Gavsî Dede, Sâkıp Dede ve Fasih Dede'nin ona nazireler yazdığını bildirmektedir.

Neşatî'nin yetiştirdiği şairler arasında adı geçen Nazîm (öl. 1726), şiirlerinde onu üstat olarak anan şairlerin başında gelir. Nazîm, bir şiirinde Neşatî'yi İran'ın önde gelen şairlerinden Nizamî, Enverî, Kemâl-i Isfahanî, Hakanî, Selmân, Zahîr-i Fâryâbi, Urfî-i Şirâzî, Hafız, Sa'dî, Firdevsî gibi şairleriyle bir tutuyor. Bir gazelinde ise:

Nazîmâsâ nola garrâlanırsam tab'-ı şûhumla
Beğendirdim Neşâti gibi bir üstâda eş'ârı

(Neşatî gibi bir üstada şiirlerimi beğendirdim; Nazîm gibi, şair yaratılışımdaki güzel söyleyişle ne kadar öğünsem yeridir.) diyerek Neşatî'ye duyduğu saygıyı dile getiriyor.

Neşatî'nin ölümü üzerine 18 manzum tarih düşürülmüştür. Nazîm, Fasih Dede, Nabî, Sükkerî gibi tanınmış şairlerin yanı sıra, birçok şairin de ölümü için tarih düşürmüş olması, onun yaşadığı dönemde çok sevilen ve beğenilen bir şair olduğunu gösterir.

Neşatî'nin edebî kişiliğinden söz ederken, kasidelerinde Nef'î söyleyişinin hakim olduğunu örneklerle göstermiştik. Bu yüzden, onun kasideleri etkili ve ka-

lıcı olamamıştır. Neşatî'yi günümüze kadar getiren, gazeldeki başarısıdır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, onun gazellerinde sebk-i Hindî etkisi vardır. Ancak Neşatî'nin bütün şiirlerinde bu üslubun hakim olduğu söylenemez. İşte onun sebk-i Hindî etkisi taşıyan beyitlerine birkaç örnek :

Pây-ı dil âbile-dâr olmaz idi olmasa ger
Rîze-seng-i elem-i ye's ile pür kûy-ı taleb

(Sevgilinin arandığı ya da isteklerin yöneldiği yer, ıstırap verici taş kırıntılarına benzeyen umutsuzluklarla dolu olmasa, gönlün ayakları su toplamazdı. Yani umutsuzluk olmasaydı, sevgiliyi arayan gönül bu kadar bitkin düşmezdi.).

Bir şarâbın mestidir ol gamze-i pür-işve kim
Fitnedir hidmet-güzâr-ı gûşe-i meyhânesi

(O naz dolu etkili bakış, meyhaneye benzeyen gözün köşesinde hizmetçi olan fitnenin verdiği şarapla sarhoştur. Yani âşıkları can evinden vuran süzgün ve etkili bakış, gücünü acımasızlıktan, insanın sabır ve kararını yağmalayan çarpıcılıktan alır.).

Her hûn-ı dîde penbe-i dâğ üzre kim düşer
Hasret-zemîn-i sinede güller güşâd olur

(Yaralar üzerindeki pamuğa düşen her kanlı gözyaşından özlemle dolu göğsümde güller açılır.).

Biz cism-i nizâr üzre döküp dâne-i eşki
Çün rişte-i cân gevher-i ma'nâda nihânsız

(açıklama için bk. X numaralı gazel).

Etdik o kadar ref'-i ta'ayyün ki Neşâtî
Âyîne-i pür-tâb-ı mücellâda nihânız

(açıklama için bk. X numaralı gazel).

Neşatî'nin gazellerinde sebk-i Hindî özelliği taşımayan, söyleyiş rahatlığı ve hayaller yönünden mükemmel denilebilecek noktaya ulaşmış beyitler de vardır. Neşatîden seçtiğimiz gazeller arasında bulunmayan beyitlerden birkaç örnek vermek istiyoruz:

Yâsemenden ser-zede sünbül sanır seyr eyleyen
Gûşe-i destârdan kim zülf-i anber-bû çıkar

(Sarığın kenarından çıkan güzel kokulu saçı görenler, yasemin arasından sümbül görünüyor sanırlar).

Hançer-i gamzeni vasf etse Neşâtî gâhî
Ser-i kilkinde mürekkeb yerine kan buluruz

(Neşatî, senin hançer gibi etkili bakışını övdüğünde, kaleminin ucunda mürekkep yerine kan buluruz. Yani, o etkili bakıştan kalem bile kan ağlar).

Bihzâd-ı hıred resmini çekmekde ciger-hûn
Hurşîd-i cebininde olan iki hilâlin

(Akıl, Bihzâd gibi usta bir ressam olsa da, senin güneşe benzeyen alnındaki hilal kaşlarını canlandırırken perişan olur).

Çözmüş yine gülşende sabâ bend-i kabâsın
Bildim yoğ imiş goncede ibrâma tahammül

(Sabah rüzgarı gül bahçesinde goncanın iliklerini çözmüş, anladım ki gonca zora gelemez, ısrara dayanamazmış).

Der gören dünbâl-i ebrûsunda hâl-i dil-keşin
Müncemid olmuş serinde tîğinin bir katre
kan

(Sevgilinin kaşının kuyruğundaki gönül alıcı beni görenler, onu hançerinin ucunda kuruyup kalmış bir damla kana benzetirler).

Gazellerindeki engin hayal gücüne ve söyleyişteki ustalığına rağmen, Neşati'nin önde gelen şairler arasına giremeyişinde, Farsça tamlamaları çok kullanmasının önemli bir payı vardır. Onun bazı beyitlerindeki Farsça tamlamalar Türkçenin sözdizimini etkileyecek ölçülere varır. Onun Mevleviler arasında daha çok tanınmış ve tutunmuş olmasında, Mevlevî şeyhi oluşu kadar, bu tarikatin resmî dili durumunda bulunan Farsçaya verdiği ağırlığın da payı vardır.

Neşati'nin yetişmesinde Mevlevî muhitinin önemli bir rolü bulunmakla birlikte, onun mutasavvıf bir şair olmadığı kesindir. Mevlâna ve türbesi için şiirler yazmış olması, birkaç şiirinde onu anmış olmasını tabii karşılamak lâzımdır. Yoksa o, mensubu bulunduğu tarikatin ya da genel anlamda tasavvufun propagandasını yapmamıştır. Şairin Divanı'nda baştan sona tasavvufu anlatan parçalar pek azdır. Bunlardan biri:

Nice bir dilde bu endîşe-i sahbâ nice bir
Nice bir peyrevi-i nefs-i hod-ârâ nice bir

(Gönlün şaraba bunca düşkünlüğü ve bencil nefsin istekleri doğrultusunda gidişi daha ne zamana kadar sürecek?). matlalı, kaside türündeki şiirdir.

O, birçok divan şairinde görüldüğü gibi, tasavvufun mecazlarından yararlanmıştır. Bu yolla, şiirlerinde her zaman ağır basan aşk duygusuna derinlik ve incelik kazandırmıştır.

Tezkireciler, eski şairlerimizin şiirlerini «rindâne», «âşıkâne», «ârifâne» ... gibi sözlerle değerlendirirler. Neşati'nin şiirlerine böyle bir sıfat vermek gerekirse, bu sıfat mutlaka «âşıkâne» olmalıdır. Neşatiden seçtiğimiz gazellerde bu hususu görmek mümkündür.

Ölümünden bu yana üç yüzü aşkın yıl geçtiği halde, günümüze kadar Türk şairleri arasında anılmaya lâyık görülen Neşati, her dönemde beğenilen başarılı gazeller ve beyitler bırakmıştır. Sayıca az da olsa bu güzel şiirler onun şöhretinin devamını sağlamıştır.

ÖRNEK ŞİİRLER
VE
AÇIKLAMALARI

(Kaside)

DER MENKABE-İ RİSÂLET-PENÂH SALLALLÂHU ALEYHİ VE SELLEM

1 Mihr ü meh ser-germ-i sevdâ kim gezer her rûz u şeb
Sîm ü zer isâr ederler dehre yek-ser rûz u şeb

2 Mihr ü meh kim iki sevdâ-ger siyâhat-pîşedir
Arz ederler âleme kâfûr u anber rûz u şeb

3 Mihr u meh sanma be-sad nukl-i kevâkib ber tabak
Devr eder bezm-i felekde iki sâgar rûz u şeb

4 Mihr ü meh biri gül-i zerd ü biri nergis midir
Kim verirler gülşen-i eflâke zîver rûz u şeb

5 Şem'-i mihr ü mâha bîm-i gird-bâd-ı âhdan
Şişeden ser-pûş eder çerh-i sitem-ger rûz u şeb

6 Mihr ü mehden havf ile iki gedû bend eyleyip
Bahr-ı hayretde felek olmuş şinâver rûz u şeb

Kasidenin vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

(Kaside, Na't)

HZ. MUHAMMED (TANRI'NIN SELAMI ONUN ÜZERİNE OLSUN)'İN YÜCE DURUMLARI HAKKINDA

1. Güneş ve ay (ona bağlılıkları sebebiyle) aşk sarhoşluğu içinde, dünyaya baştan başa altın ve gümüş (benzeri ışıklarını) saçarak gece gündüz gezerler.
2. Güneş ve ay (Hz. Muhammed'e olan sevgileri dolayısıyla), gece gündüz dünyaya kâfur (saydam, hoş kokulu bir madde) ve amber (külrenginde hoş kokulu bir madde) saçan sevdalı iki gezgine benzerler.
3. Yüzlerce yıldızın tabağa konmuş çereze benzediği felek meclisinde (gökyüzünde) gece gündüz dolaşan, sanki güneş ve ay değil de iki kadehtir.
4. Yoksa onlardan her biri güneş ve ay değil de, gül bahçesine benzeyen felekleri gece gündüz süsleyen bir sarı gül, bir nergis midirler?
5. Zalim felek, (zulmünden kaynaklanan) ah kasırgasından korktuğu için, aya ve güneşe gece gündüz camdan bir külâh (gökyüzü fanusu) giydirir.
6. Felek şaşkınlık denizinde güneşi ve ayı kabak gibi (beline) bağlayıp, gece gündüz korku içinde yüzmede.

7 Mühre-i mihr ü mehin gerdûn derûn-ı hokkada
Birini ızhâr edip birini gizler rûz u şeb

8 Mihr ü meh mîzân-ı dehre olmuş iki keffe kim
Vezn-i isfidâc eder geh müşg-i ezfer rûz u şeb

9 Mihr ü mâh-ı nev ki hemçün gûy u çevgândır felek
Gösterir bâzîgeh-i dehr olduğun her rûz u şeb

10 Girde-i mihr ü mehe bu tâbe-i pür-tâbda
Nârdır gûya şafak encümdür ahker rûz u şeb

11 Mihre dâğın gösterir meh zerdi-i ruyun görüp
Birbirine derd-i aşkın arz ederler ruz u şeb

12 Gör safâ-yı aşkı mihr ü meh bu sûz u dağ ile
Âleme olmakda yine şevk-güster rûz u şeb

13 Mihr ü meh olmazdı böyle pertev-endâz-ı safâ
Olmasa ger mazhar-ı nûr-ı Peyamber rûz u şeb

14 Ol şeh-i yektâ ki mihr ü meh be-sad üftâdegî
Tâ ezelden emrine olmuş musahhar rûz u şeb

15 Ahmed-i mürsel ki mihr ü mâha tâb-endâz olur
Her kim eyler cân u dilden na'tin ezber rûz u şeb

7. Felek, mühre (kâğıt cilalamada kullanılan billur top)ye benzeyen güneşi ve ayı, hokkaya benzeyen göğsünde bir gizler, bir gösterir.

8. Güneş ve ay zaman terazisinin iki kefesi gibi, durmadan üstübeç (aydınlık) ve hoş kokulu misk (karanlık) tartarlar.

9. Felek, topa benzeyen güneş ve çevgâna benzeyen yeni ayla, cihanın oyun alanı olduğunu gösterir (gûy ve çevgân oyunu: Bugün batıda atlı polo olarak bilinen oyunun, çok daha eski devirlerde doğu ülkelerindeki biçimidir).

10. Kızgın tavadaki (gökyüzündeki) çöreğe benzeyen güneş ve ay için şafak (kızıllığı) ateş, yıldızlar da kor gibidir.

11. Ay güneşin yüzünün sarardığını görüp, ona (göğsündeki) yanık izlerini (lekeleri) gösterir. Böylece gece gündüz birbirlerine aşk derdini anlatırlar.

12. Güneşin ve ayın (Hz. Muhammed'e karşı) ne kadar temiz bir aşka sahip olduklarını gör. Bu yanıp yakılma içinde (bile), yine de gece gündüz âleme ışık saçmaktalar.

13. Gece gündüz Hz. Muhammed'in nurundan feyz almasalar, güneş ve ay böyle ışık saçamazlardı.

14. Güneş ve ay, ezelden beri sınırsız bir acz ile o biricik hükümdarın (Hz. Muhammed'in) gece gündüz emrindedir.

15. Tanrı tarafından gönderilmiş Ahmed, güneş ve aydan hangisi onun na'tini ezberlerse, ona ışık verir (gündüzleri güneş, geceleri de ay Hz. Muhammed'in övgüsünü dile getirdikleri için parlaktır).

16 Mihr ü meh gibi hüveydâ cebhesinde nûr-ı Hak
Sırr-ı gaybî her ser-i mûyında muzmer rûz u şeb

17 Mihr-i şer'-i âlem-efrûzuyla mâh-ı adlidir
Eyleyen dünyâyı ser-tâ-ser münevver rûz u şeb

18 Mihr ü meh sanma melâ'ik nûrdan revzen açıp
Ravza-i cennet-nazîrin seyr ederler rûz u şeb

19 Mihr ü meh gibi o vâlâ ravzada rahşân olup
Zîb-bahş olmuş kınâdîl-i mücevher rûz u şeb

20 Mihr-tab'a meh-zamîrâ şer'-i pâkindir senin
Bâ'is-i âsûdegî'i halk yek-ser rûz u şeb

21 Sensin ol çeşm ü çerâğ-ı dehr kim sad mihr ü mâh
Lem'a-i feyzin yanında şem'-i bî-fer rûz u şeb

22 Mihr ü mehden çerh iki mir'ât-ı sâf arz eyleyip
Tâbiş-i aks-i ruh-i pür-tâbın ister rûz u şeb

23 Mihri yakmış iştiyâkın mâhı etmiş dâğ-dâr
Ebrin ahvâli perîşân u mükedder rûz u şeb

24 Mihr ü meh pervâne-i şem'-i cemâlindir senin
Devrederler sûz ber-dil dağ ber-ser rûz u şeb

25 Mihr ü meh feyzâ cenâbından recâ-yı feyz eder
Yazmağa na'tin Neşâtî-i senâ-ger rûz u şeb

16. İlâhî nur, onun alnında güneş ve ay gibi görünmekte; saçının tellerinde her zaman bilinmeyen âlemin sırları gizlidir.
17. Onun şeriatinin güneşi ve adaletinin ayı, dünyayı gece gündüz baştan başa aydınlatır.
18. Gökyüzünde gördüklerin güneş ve ay değil, meleklerin Hz. Muhammed'in cennete benzeyen mezarını gece gündüz seyretmek için açtıkları nurlu pencerelerdir.
19. Mücevher kandiller, ay ve güneş gibi parıldayarak, o cennet misali mezarı gece gündüz süslerler.
20. Ey tabiatı güneş, iç dünyası ay gibi olan (peygamber), senin gösterdiğin aydınlık yol sayesinde, bütün insanlık esenlik içindedir.
21. Sen dünyanın gözü ve ışığı olan o peygambersin ki, saçtığın aydınlık yanında, yüzlerce güneş ve ay fersiz bir mum gibi kalır.
22. Felek güneşi ve ayı, senin aydınlık yüzünü parlak bir biçimde yansıtsınlar diye, lekesiz birer ayna gibi sunmuştur (senin karşına koymuştur).
23. Sana duydukları özlem, güneşi yakmış (güneş bu yüzden sıcak), ayı dağlamış (aydaki lekeler bu yanık izleridir), bulut da bu yüzden darmadağın ve kederli (asık yüzlü)dür.
24. Güneş ve ay, senin mum gibi parlayan güzelliğin karşısında, gece gündüz içi dışı yanarak dolanan pervaneler gibidir.
25. Ey manevî aydınlığı güneş ve ay gibi olan (yüce peygamber)! Duacın Neşatî, övgünü yazmak için gece gündüz senin yardımını diler.

26 Mihr ü meh gibi alır dünyâyı zîr-i pâyına
Nûr-ı feyzin kim ola bir fikre reh-ber rûz u şeb

27 Çerh-i nazma mihr ise ol ben meh-i tâbendeyim
Peyrev-i kilk-i Fehîm olsam nola ger rûz u şeb

28 Habbezâ tab'-ı Fehîm-i hoş-sühan kim mihr ü meh
Nazmına etmektedir îsâr-ı gevher rûz u şeb

29 Merhabâ hâmem benim kim mihr ü meh bâ-fart-ı
şevk
Çihre-sâdır pây-ı müşgîn-nakşına her rûz u şeb

30 Levh-i mihr ü mâha yazmakdır bu na'ti niyyetim
Eyleyip elde şu'â'ın hâme-i zer rûz u şeb

31 Rûşenî-i nazmımı çün mihr ü meh seyr eyleyip
Enverî olsa aceb mi hâk ber-ser rûz u şeb

32 Mihr ü meh pertev-nisâr-ı dehr olup tâ kim ola
Birbirinden geh ziyâde geh berâber rûz u şeb

33 Mihr ü mâh-ı nev gibi tâ rûz-ı mahşer ümmetin
Düşmen-i dîne çeke şemşîr ü hançer rûz u şeb

26. Senin manevî aydınlığının yol gösterdiği düşünce, güneş ve ay gibi, daima dünyayı ayağının altına alır.

27. Gece gündüz Fehîm'in kaleminin ardına düşsem (Fehîm'in şiirlerini örnek alsam) ne çıkar? O, şiir âleminin güneşi ise, ben de (o âleme) ışık saçan ay gibiyim.

28. Güzel sözlü Fehîm'in şair yaratılışına aferinler olsun. Güneş ve ay, onun şiirine gece gündüz mücevher saçmaktalar (şiirleri her zaman değerli).

29. Güneş ve ayın gece gündüz büyük bir istekle yüz sürdükleri, ucundan misk gibi siyah yazılar (zevke hitap eden şiirler) dökülen kalemim, sana da aferinler olsun.

30. Hz. Muhammed övgüsündeki bu şiiri, güneş ve ayın altın kaleme benzeyen ışınlarıyla yine altın yaldızlı kâğıda benzeyen güneş ve ay üzerine yazmak isterim.

31. Şiirimin güneş ve ay gibi parladığını görüp de, Enverî gece gündüz başına toprak saçsa (ölmek dilese) yeridir.

32. Güneş ve ay dünyayı aydınlatıp, gündüzler ve geceler uzayıp kısaldıkça (akıp giden zaman içinde);

33. Senin ümmetin, kıyamet gününe kadar hiç durmadan din düşmanlarına güneş (ışınları) gibi kılıç, yeni ay gibi (hilâl biçiminde) hançer çeksin (onlarla mücadele etsin).

(Mesnevi)

Mİ'RÂCİYYE

1 Bir şeb ki felek idüp çerâğân
Zeyn olmuş idi nücûm-ı rahşân

2 Giymişdi cihân libâs-ı müşgîn
Olmuşdu zamâne anber-âğîn

3 Üstâd felek be-tuhfe-bâzî
Bâ şu'bede vü füsûn-tırâzî

4 Bir demde cihân be-dest-i devrân
Zer-mühre-i mihri kıldı pinhân

5 Ahsent zihî şeb-i dil-ârâ
Şâm-ı tarab-ı letâfet-efzâ

6 Sübhânallâh zihî letâfet
Âlem âlem fürûğ-ı behcet

7 Hasret-keş idi o şâha gerdûn
Her şeb be-şafak olup ciger-hûn

8 Geh na'l kesip be-tiğ-i firkat
Geh dâğ yakıp çekerdi hasret

9 Nâzırdı o şâha dîde hayrân
Pür çeşm idi çerh-i nâ-be-sâmân

Mesnevinin vezni: Mef'ûlü/mefâ'ilün/fa'ûlün

(Mesnevi)

Hz. MUHAMMED'İN MİRACI HAKKINDA

1. Feleğin gökyüzünü yıldızlarla süsleyip, şenlik kurduğu bir geceydi.
2. Cihan misk renkli (siyah) giysisine bürünmüş, zaman güzel kokuyla dolmuştu.
3. Düzenbazlıkta eşi görülmemiş felek, olmadık oyunlar, hileler ve büyüler göstermekte (iken);
4. Cihan, zaman aracılığıyla altın topa benzeyen güneşi gizleyiverdi.
5. Öyle iç açıcı bir gece (ki), gittikçe güzelleşen (bir) mutluluk akşamı ancak bu kadar olur.
6. Aman Tanrım, bu ne güzellik? Cihan sevinç ve mutluluk ışıkları içinde.
7. Felek, her gece şafak vaktine kadar yüreği kanayarak o Şah'ın (Hz. Muhammed'in) özlemini çekmekte;
8. Özleminden dolayı bazan ayrılık kılıcıyla (vücuduna) nal biçiminde yara açar, bazan da (bedenini) dağlardı (feleğin vücuduna açtığı yaralar, ayın «hilâl» durumuyla, dağ yakması ise «dolunay» durumuyla ilgilidir).
9. Perişan felek gözlerini dikmiş (ışıl ışıl yıldızlarıyla) şaşkın şaşkın o Şâh'ın (Hz. Muhammed'in) yolunu gözlemekteydi.

10 Hikmetle o şeb Şeh-i risâlet
Keyhusrev-i kişver-i nübüvvet

11 Kılmışdı nüzûl kâm-rânî
Lutfuyla sarây-ı Ümmü Hânî

12 Nâ-gâh gelip cenâb-ı Cibrîl
Kıldı reh-i hidmetinde ta'cîl

13 Üşküfte be-zîver-i tebessüm
Ber-dest Burâk-ı sünbülîn-düm

14 Çün ömr azîz-ter (ü) sebük-rev
Mânend-i du'â be-çerh hoş-rev

15 Pâkîze-reviş be-dil-rübâyî
Şîrîn-hareket be-tîz-pâyî

16 Devletle basıp rikâba pâyın
Kuds eyledi bir kademle câyın

17 Cem oldu be-zîb-bahşi-i dîn
Ervâh-ı peyamberân-ı pîşîn

18 Ol husrev-i dîn edip imâmet
Hep etdiler iktidâ çü ümmet

19 Şevk ile urûc edip semâya
Azm etdi cenâb-ı Kibriyyâya

20 Ber-dûş libâs-ı «mâ-'arefnâk»
Ber-ser be-şükûh-i tâc-ı «lev-lâk»

10. Peygamberlik ülkesinin en yüce padişahı (Hz. Muhammed), o gece kulların anlayamayacağı bir biçimde;

11. Lutfedip, Ümmü Hâni'nin evine mutluluk içinde konuk olmuştu.

12. Ona hizmet etmek için sabırsızlanan Cebrail, ansızın çıkageldi.

13. Yüzünü gülümseyişiyle süslemiş, elinde kuyruğu sümbüle benzeyen Burak,

14. Ömür gibi değerli ve hızlı, dua gibi göklere yükselici (idi),

15. Seçkin yürüyüşü gönül alıcı, süratle olduğu kadar da yumuşak hareketli (idi).

16. (Peygamber) Mutluluk içinde ayağını üzengiye basar basmaz (Burak'a binince), bir adımda Kudüs'e vardı.

17. Eski peygamberlerin ruhları, dini güzelleştirmek (mirac olayını kutlamak) için toplandılar.

18. O din padişahı (Hz. Muhammed) imam oldu, öbürleri ümmeti gibi ona uydular.

19. (Sonra) Büyük bir istekle göğe yükselip, Tanrı katına yöneldi;

20. «Mâ-arefnâke (Seni gereği gibi bilemedik hadisi)» sözü omzunda giysi, «Lev-lâke (Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım hadisi)» sözü başında yüce bir tac gibiydi.

21 Çün basdı kadem sipihre ol şâh
Arz etdi gelip kusûrunu mâh

22 Çün dâğ-be-sîne oldu sâ'il
Pâ-bûsuna meh olunca nâ'il

23 Geh zerd ü nizâr olup be-ümmîd
Eylerdi berât-ı şevki tecdîd

24 Hasretle çekip gam-ı nihânı
Gâhî görünürdü üstühânı

25 Bî-nûr kalıp meh-i felek-câh
Çerh-i düvüme erişdi ol şâh

26 Oldu kademiyle yümn efzûn
Ferhundegi-i debîr-i gerdûn

27 Defterlerin arz edip ser-â-ser
İmzâ-yı kabûle oldu mazhar

28 Tâ arşa çıkıp sadâ-yı tebşîr
Çerh-i süvüme erişdi çün tîr

29 Şer'inden edip hicâb Zühre
Esbâb-ı vera'dan aldı behre

30 Pür şerm ü hayâ berâ-yı tasrîh
Evtârını kıldı târ-ı tesbîh

31 Çârüm felege edip azîmet
Bâ-mihr-fezâyî vü mahabbet

32 Pencüm felek üzre saldı nûrun
Hem-râhına neşr edip sürûrun

21. O padişah (Hz. Muhammed), feleğe ayak bastığında, ay gelip aczini dile getirdi.

22. Ay onun ayağını öpme şerefine ulaşınca, bağrı yanık bir dilenciye döndü (ayın üzerindeki lekelere işaret ediliyor).

23. Ay ona kavuşma umuduyla sararıp incelmek suretiyle (her ay) sanki özleyişini tekrarlar,

24. Bu özlemle çektiği gizli dertler yüzünden bazan kemikleri görünürdü (incecik olurdu, hilâl şekline girerdi).

25. O padişah (Hz. Muhammed), gökyüzünde mekân tutmuş ayı nursuz bırakarak ikinci feleğe ulaştı.

26. Onun şereflendirmesiyle felek kâtibi (Utarid-Merkür)nin mutluluğu ve uğuru arttı;

27. O, bütün defterlerini Hz. Muhammed'e sunup, ondan kabul gördü.

28. Ok gibi üçüncü feleğe ulaştığında, muştu çığlıkları göğün en yüksek yerine erişti.

29. Zühre (üçüncü felekte bulunan Venüs), onun şeriatinden utanıp, yasaklarını benimsedi;

30. Bunu açıkça göstermek için, utanıp sıkılarak (çalgısının) tellerini tesbih ipi haline getirdi.

31. Hz. Muhammed, sevgi ve şefkatini artırarak dördüncü feleğe (güneşin bulunduğu yere) çıktı.

32. Yol arkadaşına da sevinç ve mutluluk vererek, beşinci feleği aydınlattı.

33 Behrâm-ı felek be-tîğ-i bürrân
Oldu reh-i hidmetinde pûyân

34 Çün bâd geçip be-feyz-bahşî
Çerh-i şeşüme erişdi rahşı

35 Devlet olup ona rû-nihâde
Oldu der-i Müşterî küşâde

36 Heftüm felege edip azîmet
Kıldı Zuhal iktisâb-ı rif'at

37 Bî-nûr kalıp Zuhal de mehcûr
Bâlâya teveccüh etdi mesrûr

38 Dil pür-leme'ân-ı şevk-i kurbet
Cân teşne-i selsebîl-i vuslat

39 Fil-hâl olup mekânı Sidre
Yümn-i kademinden aldı behre

40 Hem-râhı da kaldı sîne-sûzân
Sad acz ile «l'ahterakt»-gûyân

41 Nâ-gâh gelip be-piş-i Refref
Arş oldu o şâh ile müşerref

42 Kat' eyledi râh-ı mümkinâtı
Tayy etdi hüdûd-ı şeş cihâtı

43 Bir perde-i nûr olup hüveydâ
Bî-reng ü latîf hayret-efzâ

44 Ol nûru dahı geçip be-sür'at
Menzilgehi oldu kurb-i izzet

33. Felek Behrâm (Merih)'ı elindeki keskin kılıçla onun hizmetine koştu.

34. Atı (Burak), manevî aydınlık saçarak, rüzgâr gibi altıncı feleğe ulaştı.

35. Mutluluk (peygamberi görme şerefi) ona yöneldiğinde, Müşterî (Jüpiter)nin kapısı açıldı.

36. Yedinci feleğe gittiğinde, Zühal (Satürn) yücelik kazandı.

37. Mutlulukla, daha yukarı yöneldiğinde, Zühal de ondan ayrı ve nursuz kaldı.

38. Gönlü Tanrı'ya yaklaşma arzusuyla pırıl pırıl, canı da kavuşmaya susamış olarak;

39. Hemen Sidre (göğün en üst noktası)'ye vardı. Sidre de onun ayağının uğurundan nasibini aldı.

40. Yol arkadaşı (Cebrail) da sayısız acz içinde bağrı yanarak ve «le-ihteraktü (yandım)» diyerek orada kaldı.

41. Refref (Sidre'nin ötesinde serili olan yeşil örtü)in önüne geldiğinde, arş onunla şereflendi.

42. Yaratılmışların gidebileceği yolları aşarak, (insanın aklının kavrayabileceği) altı yönün (ön, arka, sağ, sol, üst, alt)ün ötesine geçti.

43. (Karşısında) Renksiz, güzel ve şaşırtısı bir nur perdesi belirdi.

44. Süratle o nuru da geçip, en yüce makamın yanında konakladı.

45 Berk urdu tecellî-i İlâhî
Kevneyne fenâ verip kemâhî

46 Ma'nâ idi anda güft ü gû heb
Bî-vâsıta-i tekellüm-i leb

47 Avd etdi yine beşîr-i rahmet
Dünyâya o Şeh berây-i ümmet

48 Bil haddini ey Neşâti-i zâr
Ol şerm ile çün kalem nigûnsâr

49 Etsen ne kadar edâda tedkîk
Sığmaz bu mahalde bast-ı tahkîk

50 Aklın bu mahalde kârı yokdur
Pây-ı kalemin güzârı yokdur

51 Olma be-gurûr-i nükte-dânî
Güstâh-rev-i reh-i ma'ânî

52 Kıl acz ile i'tirâf-ı taksîr
Ol beste-zebân be-şerm-i ta'bîr

45. İlâhî tecellî, şimşek gibi parlayınca, iki âlem (dünya ve ahiret) baştan başa yok oldu. (Hz. Muhammed'in yaratılmışlarla ilgisi kalmadı).

46. Oradaki konuşma, dudakların aracılık etmediği manevî bir konuşma idi.

47. O padişah (Hz. Muhammed), ümmetine bağış müjdecisi olarak dünyaya döndü.

48. Ey güçsüz Neşatî, haddini bil de, kalem gibi başını utançla önünü eğ.

49. Ne kadar inceden inceye anlatmak istersen, bu konuda gerçeği açıklayamazsın (buna gücün yetmez).

50. Bu konuda akıl bir işe yaramaz, kalemin ayağı iş görmez (kalemin ucu yazmaktan acizdir).

51. Şairlik gururuna kapılıp da manevî âlemle ilgili konularda küstahlık etme.

52. Acz ile eksikliğini kabul et. Sözlerinden utanarak sükut et.

(Mesnevî)

DER MEDH-İ HAZRET-İ MEVLÂNÂ

1 Gül câme-i âlin etdi ber-dûş
Bülbül demidir olursa pür-cûş

2 İşretgeh-i bâğı gör ki bî-bâk
Hep gülleri mest ü pîrehen-çâk

3 Her lâle çemende câm ber-dest
Sad şevk ile cümle baş açık mest

4 Her bülbül-i şûh-i nağme-perdâz
Etmekde birer nevâya âğâz

5 Her serv-i çemen-tırâz-ı zîbâ
Bir dil-ber-i sebz-pûş-ı ra'nâ

6 Dîvân-ı çemende oldu sünbül
Tuğrâkeş-i şevk-nâme-i gül

7 Gör lutf-ı bahâr hemişe jâle
Üftâde o denli verd-i âle

8 Geh varını bezl eder hevâdan
Geh mahv-ı vücûd eder safâdan

Mesnevinin vezni: Mef'ûlü/mefâ'ilün/fa'ûlün

(Mesnevi)

MEVLÂNÂ ÖVGÜSÜNDE

1. Gül kırmızı giysisini omzuna aldı, bülbülün aşk ile ötme zamanıdır.

2. İçki meclisine benzeyen bahçeye bak; güller giysisi yırtılmış sarhoşa benziyor.

3. Bahçedeki her lâlenin elinde bir kadeh, başları açık, sınırsız bir mutluluk içinde kendilerinden geçmişler.

4. Şarkılar söyleyen her neşeli bülbül, ayrı bir makama başlamakta.

5. Güzelliğiyle çimenliği süsleyen her servi, yeşiller giyinmiş eşsiz bir güzel gibi.

6. Sümbül, (çiçeklerin) toplantı yerine benzeyen bahçede, gülün mutluluk mektubuna tuğra çekti (Sümbül, çiçeklerin padişahı olan güle nişancı oldu).

7. Baharın lutfunu gör. Kırmızı gül üzerine birbiri ardınca o kadar çiğ tanesi düşmekte ki,

8. (Bu çiğ taneleri) Bazan güle olan istekleri sebebiyle varını yoğunu saçar, bazan da güle kavuşma mutluluğu içinde kendilerini yok ederler.

9 Cûlar yine pür-safâ vü hâlet
Çün nazm-ı şehinşeh-i velâyet

10 Keyhusrev-i tahtgâh-ı vahdet
Şâhenşeh-i kişver-i hakîkat

11 Ser-çeşme-i evliyâ-i zî-şân
Deryâ-yı ledün muhît-i irfân

12 Gencîne-güşâ-yı «Lî ma'a'llah»
Tâc-ı ser-i ârifân-ı âgâh

13 Ol şem'-i hüdâ ki feyz-i zâtı
Gark eyledi nûra kâ'inâtı

14 Hâk-i rehi tûtiyâ-yı bîniş
Pîrâye-i çeşm-i âferîniş

15 Berter o kadar revâk-ı şânı
Pest eyledi kadr-i âsmânı

16 Her bir sözü bir nikât-ı i'câz
Memlû be-hezâr sırr u sad râz

17 Ey dürr-i girân-bahâ-yı Sıddîk
Vey nâzım-ı sad-hezâr tahkîk

18 Sensin o felek-cenâb-ı yektâ
Evreng-nişîn-i mülk-i ma'nâ

19 Sad Edhem ü sad Cüneyd ü Bû-Zer
Olsa yaraşır derinde çâker

9. Irmaklar da velilik makamının padişahı (olan Mevlânâ)nın şiirleri gibi mutluluk ve coşkunluk içindeler.

10. Birlik (vahdet-i vücud) âleminin en büyük padişahı, gerçekler (İlâhî hakikat) ülkesinin en yüce sultanı,

11. Ünlü ermişlerin başı (piri), İlâhî bilgiler denizi, manevî bilgiler okyanusu,

12. «Lî-ma'allah (benim Allah'la bir vaktim vardır ki... hadisi) «hazinesini açan, gönül gözü açık ariflerin baş tacı,

13. O doğru yol gösteren mumun (Mevlânâ'nın) manevî aydınlığı bütün cihanı nurla doldurdu.

14. Onun ayağının toprağı bütün varlıkların gözü için süs ve görüş artıran sürme gibidir.

15. Şöhretinin binası (çardağı) gökyüzünün değerini düşürecek kadar yücedir.

16. İnsanı acze düşürecek nüktelerle dolu sözleri, binlerce gizliliklerle doludur.

17. Ey Hz. Ebubekir'in kıymetli incisi ve şiirlerinde yüz binlerce gerçeği dile getiren (Mevlânâ)!

18. Sen, anlamlar ülkesinin tahtında oturan yüce kişisin.

19. Yüzlerce Edhem, Cüneyd ve Bu-Zer senin kapında kul olsa yeridir (İbrahim bin Edhem, Cüneyd bin Muhammed ve Ebû Zer tanınmış mutasavvıflardandır).

20 Hem vâris-i sırr-ı Mustafâ'sın
Hem mazhar-ı lutf-ı Kibriyâ'sın

21 Bu rütbe ki (var) tamâm sende
Sen kanda vü Bû-Sa'îd kanda

22 Esrâr-nümâ-yı «kün fe-kân»sın
Hayret-dih-i akl-ı ârifânsın

23 Zâtındır ol âftâb-ı tevhîd
Bir zerre değil yanında hurşîd

24 Tab'ındır o gülbün-i hakîkat
Revnak-dih-i gülsitân-ı hikmet

25 Dil-beste-i rengi cân-ı Assâr
Hasret-keş-i bûyu rûh-ı Attâr

26 Nazmındır o şâhid-i dil-efrûz
Şeydâ-kün-i akl-ı dâniş-endûz

27 Mestâne-i şevkı ârif-i Câm
Dîvâne-i hüsnü pîr-i Bistâm

28 Hâk-ı kademin ki kühl-i cândır
Revnak-dih-i çeşm-i âşıkândır

20. Sen, hem Hz. Muhammed'in bilinmeyen yönlerinin varisi, hem de Tanrı lutfuna ermiş kişisin.

21. Senin rütben öyle yüce ki, sen neredesin Ebu Sa'îd nerede (Ebû Sa'îd Fazlullah bin Ebilhayr İranlı tanınmış bir sufîdir)?

22. Sen «kün fe-kân (Kur'ân, Yâsîn suresi 82. ayet: Bir şeyi dilediği zaman onun buyruğu sadece «ol» demektir, hemen olur)» sözünün sırlarını açıklayan, ariflerin akıllarını hayrete düşüren kişisin.

23. Sen öyle bir tevhid (Allah'ı gerçek ve tek varlık olarak anma) güneşisin ki, güneş senin yanında bir zerre olamaz.

24. Yaratılışınla gül bahçesine benzeyen tasavvuf sistemine güzellik veren bir gül ağacı gibisin ki,

25. Assâr'ın canı onun rengine gönül vermiş, Attâr'ın ruhu onun kokusunun özlemi içinde (Assâr ve Attâr, İran'ın mutasavvıf şairleridir).

26. Şiirlerin, anlamaya çalışan aklı çılgına döndüren, gönül aydınlatıcı güzellere benzer.

27. Molla Camî o şiirlerin neşesiyle sarhoş, Bayezid-i Bistami onların güzelliğine deli divanedir (Molla Camî, İranlı Mutasavvıf şair; Bistamlı Bâyezîd de büyük sufilerdendir).

28. Ayağının toprağı can gözüne sürmedir. Âşıkların gözlerine parlaklık verir (onların gözüne İlâhî gerçekleri gösterir).

29 Ey kân-ı hüdâ vü bahr-i irfân
Vey cân-ı cihân ü âlem-i cân

30 Bî-çâre esîr-i nefs-i bed-kâr
Ya'nî ki kulun Neşâti-i zâr

31 Bî-çâre aceb belâya düşmüş
Bir olmayacak hevâya düşmüş

32 Kalmış reh-i gamda pây-beste
Sad-bâr elemle dil-şikeste

33 Yok nâleden özge bir enîsi
Hem gussadan özge bir celîsi

34 Olmakda hevâ-yı tab'ı efzûn
Günden güne hâl-i zârı mağbûn

35 Lutfundan olursa ger mücellâ
Âyîne-i kalb-i jeng-peydâ

36 Aks eyleyip onda nakş-ı tecrîd
Yüz göstere sad safâ-yı tefrîd

29. Ey doğru yolun kaynağı, manevî bilginin denizi, cihanın canı ve gönülleri kendisinde toplayan âlem.

30. Hayırsız benliğinin tutsağı olmuş ben zavallı, inleyen Neşati kulun,

31. Olmayacak isteklere kapılıp, tuhaf dertlere düşmüş,

32. Gam yolundan kurtulamayıp, sayısız dertlerle gönlü kırılmış,

33. İnleyişlerden başka bir dostu, gamdan başka bir arkadaşı yok,

34. Yaratılışının (benliğinin) istekleri artmakta, acınacak durumu gittikçe umutsuzlaşıyor.

35. Eğer senin lutfunla, paslanmış kalp aynası arınır, parlak hale gelirse,

36. Orada dünya nimetlerinden arınışın görüntüsü yansıyıp, Tanrı yolunda yalnız kalmanın mutlulukları görünür.

(Kaside)

DER SİTÂYİŞ-İ SADR-I A'ZAM FÂZIL AHMED PAŞA

1 Müjde kim zînet-fezâ-yı mülk-i dünyâdır gelen
Âsaf-ı pîrâye-bahş-ı sadr-ı a'lâdır gelen

2 Olsa dillerden aceb mi zulmet-i gam ber-taraf
Zerre-perver âftâb-ı âlem-ârâdır gelen

3 Habbezâ hengâm-ı şâdî kim derûn-ı âleme
Yümn-i teşrîfiyle şevk-i hâlet-efzâdır gelen

4 Sâyesinde baht-yâr olsun yine erbâb-ı dil
Bir humâ-fer dâver-i sîmurg-sîmâdır gelen

5 Tâze revnak bulsa dîvân-hâne-i devlet nola
Saltanat-pîrâ vezîr-i kâr-fermâdır gelen

6 Hazret-i Pâşâ-yı Ahmed nâm kim ta'zîm ile
Pâyına yüz sürmeğe Behmen ya Dârâ'dır gelen

7 Müsteşâr-ı dîn ü devlet iftihâr-ı saltanat
Zîb-i şevket-zîver-i sadr-ı mu'allâdır gelen

Kasidenin vezni : Fâ'ilâtün/fâ' ilâtün/fâ'ilâtün/ fâ'ilün

(Kaside)

SADRAZAM FAZIL AHMET PAŞA HAKKINDA ÖVGÜ

1. Bu gelen dünya mülkünün güzelliğini artıran, yüce vezirlik makamını süsleyen (Hz. Süleyman'ın veziri gibi dirayetli) baş vezirdir, müjdeler olsun.

2. Gönüllerden karamsarlığın uzaklaşmasına şaşılır mı? Bu gelen zerreleri (halkı) koruyan, cihanı süsleyen güneştir.

3. Bu ne güzel bir sevinç anıdır ki, onun gelişindeki uğurla bütün dünya sayısız neşe ve mutluluğa kavuşur.

4. Bu gelen, Hümâ (devlet ve mutluluğun sembolü kabul edilen hayal ürünü bir kuş) gibi güçlü, Simurg (hayal ürünü bir kuş) görünüşlü vezirdir; sayesinde gönül sahipleri (arifler) mutlu olsun.

5. Bu gelen saltanatın süsü, iş buyurucu vezirdir. Devlet yönetiminin yeniden canlanmasına şaşılır mı?,

6. Ahmet adlı paşa hazretleri ki, Behmen ve Dara onun ayağına yüz sürmeye gelirler (Behmen ve Dara eski İran hükümdarlarındandır).

7. Bu gelen, yüce vezirlik makamının azameti süs edinmiş, saltanatın övüncü, din ve devlet işlerinin kendisine danışıldığı kişidir.

8 Hem Nizâmü'l-mülk'e gâlib dikkat ü tedbîr ile
Hem kemâl-i cûd ile Hâtem'den eshâdır gelen

9 Mülk-i düşmen zîr-i pâ nûr-ı hidâyet pîşvâ
Sayd-ı himmet der-kafâ düstûr-ı vâlâdır gelen

10 Zîr-i tedbîrinde esrâr-ı isâbet muhtefî
Pîş-i azminde livâ-yı feth ber-pâdır gelen

11 Hâr u has gibi idüp a'dâ-yı dîni pây-mâl
Eylemiş emvâcını der-pîş deryâdır gelen

12 El-hazer ey hâr-ı dâmen-gîr-i şeh-râh-ı sitem
Berk-ı hırmen-sûz-bahş-ı cân-ı a'dâdır gelen

13 Kudsiyân tesbîh-hân-ı rezmidir hengâm-ı ceng
Kâm-yâb-ı devlet-i «innâ fetahnâ»dır gelen

14 Evc-i himmetde çıkıp pervâza almış tu'mesin
Ârzû'yı âşiyân eyler bir ankādır gelen

15 Bîm-i tîği etdirip a'dâ-yı dîne ser-fürû
Her tarafdan geh harâc u geh hedâyâdır gelen

8. Bu gelen, yönetimdeki dikkat ve tedbiri yönünden Nizamülmülk (Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun tanınmış veziri)'ten üstün, el açıklığında Hâtem (Tayy adlı Arap kabilesinden cömertliğiyle ün salmış kişi)'den de cömert olan vezirdir.

9. Bu gelen, doğruluk nurunu önder edinerek, düşman ülkesini ayaklar altına alıp, emeğinin avını (karşılığını) omzuna atmış yüce vezirdir.

10. Bu gelen, aldığı önlemlerde herkesin anlayamadığı gerçekler gizli olan, kararlarının önünde başarı bayrağı bulunan vezirdir.

11. Bu gelen, din düşmanlarını çerçöp gibi yerle bir edip, deniz gibi dalgaları önüne katan vezirdir.

12. Ey zulüm yolunun etek tutan dikeni, aklını başına topla. Bu gelen düşmanların canına harman yakıcı yıldırım salan vezirdir.

13. Savaş sırasında melekler onun duacısıdır. Bu gelen ,«innâ fetahnâ (Kur'an, Feth suresi ilk ayet: Ey Muhammed! Doğrusu biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır)» ayetinin yüce mutluluğuna erişmiş vezirdir.

14. Bu gelen, himmet (çalışıp çabalama) göğünde uçarak azığını (avını) alıp yuvasına dönmek isteyen anka kuşudur.

15. Kılıcının korkusu din düşmanlarına boyun eğdirdiğinden, her taraftan haraç ve armağanlar gelmekte.

16 Hâmesinden der gören cârî midâd-ı pâkini
Nâvdân-ı feyzden âb-ı musaffâdır gelen

17 Medhine şâyeste bir mazmûn ararken hâtıra
Nazm-ı Sabrî'den bu beyt-i pâk-ma'nâdır gelen

18 Çıkdı bir günlük yol istikbâline sultân-ı subh
Zerreler dursun mu mihr-i âlem-ârâdır gelen

19 Cevher-i nazmım aceb mi ben de eylersem nisâr
Devr-i dil-şâd-ı zamân-ı şi'r ü inşâdır gelen

20 Ey vezîr-i ma'dilet-güster ki tab'-ı pâk ile
Hıfz-ı âlem dâ'im ahvâl-i re' âyâdır gelen

21 Havf-i tîğin ol kadar dehşet-fezâ kim pâyına
Acz ile gerden-keşân-ı ser-be-bâlâdır gelen

22 Her ne hasma atf-ı himmet eyledinse der kazâ
Gâfil olma Rüstem-i meydân-ı heycâdır gelen

23 Hasm-ı dûnun leşkeri Rûyinten olsa ser-be-ser
Ceng ile her vech ile elbette rüsvâdır gelen

24 Saldı tîğin şimdi bir dehşet derûn-ı düşmene
Yâ giriz elbette yâ sulh u müdârâdır gelen

25 Şevk-i medhinle zebân-ı hâmeden gûş-ı dile
Şimdi güstâhâne böyle şi'r-i garrâdır gelen

16. Kaleminden akan mürekkebi görenler, bereket (manevi bolluk) oluğundan arıtılmış su akıyor sanırlar.

17. Onun övgüsüne yakışan anlamlı bir söz ararken, Sabrî'nin şiirlerinden şu anlamlı beyti hatırladım:

18. «Sabah sultanı (güneş) bir günlük yoldan onu karşılamaya çıktı, halk nasıl beklesin? Bu gelen cihanı aydınlatan güneştir.»

19. Şiir ve düzyazı yazmanın gönülleri mutlu kılan zamanı gelmişken, ben de mücevher gibi kıymetli olan nazmımı ortaya koysam, şiirlerimi mücevher gibi saçsam ne olur?

20. Ey adaletli vezir, temiz yaratılışın ve halkın durumuyla ilgilenişin ülkeye dirlik düzenlik verir.

21. Kılıcının korkusu öylesine dehşet saçar ki, başı yükseklerde dolaşan asiler, acz içinde senin ayağına gelirler.

22. Hangi düşman üzerine yürüsen, Tanrı'nın takdiri ona: Aklını başına al, bu gelen savaş meydanının Rüstem (İranlı ünlü bir savaşçı)'idir» der.

23. Aşağılık düşman ordusu baştan başa Rûyinten (İranlı kahraman) gibi güçlü savaşçılardan oluşsa, savaşta mutlaka rezil olur.

24. Kılıcın düşmanın içine öyle bir korku saldı ki, düşmanın kaçmak ya da barış yapmaktan başka çaresi kalmadı.

25. Şimdi yeri ve sırası değil ama, seni övmenin mutluluğuyla kalemin dilinden gönül kulağına şu güzel şiir geliyor:

26 Dîdeden kim âh ile eşk-i gam-efzâdır gelen
Bahr-i dilden genc-i bâd-âverd-i sevdâdır gelen

27 Andırır câm-ı mey-i la'li gubâr-ı hattını
Hep mezâk-ı âşıka keyf-i dü-bâlâdır gelen

28 Âlemi mahşergeh-i pür-fitne etmiş nâz ile
Var ise hançer be-dest ol şûh-ı ra'nâdır gelen

29 Pâyine kābil mi diller akmamak: cûlar gibi
Cilve-rîz-i işve ol nahl-i dil-ârâdır gelen

30 Hıssa-yâb olsa meşâm-ı dil Neşâtîveş nola
Hâlet-efzâ bûy-ı gül-berg-i temennâdır gelen

31 Çâre yok bir vech ile evsâfına şimden gerü
Hâtıra fikr-i du'â-yı arş-peymâdır gelen

32 Tâ ki nusret-yâb olup dâ'im livâ-yı Ahmedî
Müjde-i feth u zamân-ı gussa-fersâdır gelen

33 Hak hatâlardan emîn etsin ki dâ'im tab'ına
Lutf ile efkâr-ı hayr-ı dîn ü dünyâdır gelen

34 Böyle nice fethler edip desin erbâb-ı dil
Müjde kim yine vezîr-i sadr-pîrâdır gelen

35 Olmasın dâ'im hedâyâdan tehî tâ âleme
Atlas-ı subh-ı sefîd-i mihr-tamğâdır gelen

26. Ahların gözden getirdiği yaşlar, gönül denizinden rüzgârın getirdiği sevda hazinesine benzer («genc-i bâd-âverd» sözüyle rüzgârın Husrev-i Perviz'e getirdiği Bizans hazinesi de hatırlatılıyor).
27. Kırmızı şarap kadehine benzeyen dudağı, (gubarî yazıya benzeyen) ince ayva tüylerini akla getirir. Âşık bu halden iki kat zevk alır.
28. Dünyayı kargaşa dolu bir mahşere döndürdüğüne bakılırsa, elinde hançerle (etkili bakışlarıyla) gelen o eşsiz güzeldir.
29. Nazlanarak gelen o gönül süsleyen taze fidan (sevgili) olduğuna göre, gönüllerin ırmaklar gibi onun ayağına akmaması mümkün müdür?
30. Arzu gülünün insanın içini açan kokusu geliyor, Neşatî gibi gönül de bu kokudan yararlansa ne çıkar?
31. Bundan sonra, hiçbir şekilde onun niteliklerini anlatamam. Artık göklere ulaşması dileğiyle dua etmek akla gelir.
32. Hz. Muhammed'in bayrağı üstünlük sağladıkça, fetih müjdeleri ve üzüntüleri yok eden günler gelecektir.
33. Yaratılışına sürekli iyilik etmek, din ve dünya yararına düşünmek uygun düşen bu veziri, Tanrı yanılgılardan esirgesin.
34. O, böyle fetihlerde bulundukça, gönül sahipleri (şairler): «Müjde, yine vezirlik makamının süsü olan sadrazam geliyor» desinler.
35. (Onun sayesinde) Dünyaya güneş damgalı, beyaz sabah ipeği gelmekte, Dünya bu armağanlardan yoksun kalmasın (günler onun başarılı yönetimiyle sürüp gitsin).

(Kaside)

DER SİTÂYİŞ-İ KĀ'İM-MAKĀM-I ÂLÎ-MAKĀM VEZÎR-İ MÜŞTERÎ-TEDBÎR HAZRET-İ MUSTAFA PAŞA

1 Bi-hamdillâh değil devri sipihrin inkılâb üzre
Cihân yek-ser neşât-âver zamâne âb u tâb üzre

2 Zihî devr-i dil-ârâ habbezâ hengâm-ı rûh-efzâ
Ki gâlibdir safâ-yı her-demi zevk-i şebâb üzre

3 Gönüller şevk ile pür sîneler sad zevk ile memlû
Aceb mi hây hû çıksa sipihr-i nüh-kıbâb üzre

4 Olur mu hâlet-efzâ böyle bir eyyâm-ı şâdî kim
Felek ehl-i dile şimdi sitemden ictinâb üzre

5 Nola ehl-i dilin bîdâr olursa bahtı kim olmuş
Ser-i âşûb ber-bâlîn ü çeşm-i fitne hâb üzre

6 Cihân âsûde-hâtır şimdi ancak zülf-i pür-hamdır
Ruh-ı dil-berde tahrîk-i sabâdan ıztırâb üzre

Kasidenin vezni : Mefâ'ilün/mefâ'ilün/mefâ'ilün/ mefâ'ilün

(Kaside)

YÜCE MAKAMLI SADRAZAM VEKİLİ, YÖNETİMİ KUSURSUZ VEZİR MUSTAFA PAŞA HAZRETLERİNE ÖVGÜ

1. Tanrı'ya şükürler olsun ki, bu zamanda felek döneklik etmiyor. Dünya baştan başa mutluluk, halk da dirlik düzenlik içinde.

2. Öylesine mutluluk verici bir dönem, öylesine cana can katan bir zaman ki, her anının mutluluğu gençlik çağının neşesinden üstündür.

3. Gönüller mutlulukla, yürekler sınırsız neşeyle dolu. Sevinç çığlıkları, dokuz kubbeli feleğin üzerine çıksa şaşılır mı?

4. Bu günlerde felek gönülden anlayan kimselere kötülük etmekten çekiniyor. Bundan daha rahat, bundan daha neşeli gün var mıdır?

5. Kargaşanın başı yastıkta, fitnenin gözü uykuya dalmışken, gönül sahiplerinin talihi uyansa (bahtı açılsa) şaşılır mı?

6. Şimdi bütün dünyanın gönlü hoş, yalnış güzellerin yüzlerine düşen, kıvrım kıvrım saçları sabah rüzgârından rahatsız oluyor.

7 Bahâr-ı şevk ile âlem küşâd iken neden olmak
Derûn-ı gonce pür hûn u benefşe pîç ü tâb üzre

8 Bu emn-i dehre bâ'is adl-i düstûr-ı mükerremdir
Ki vâcibdir du'â-yı devleti her şeyh ü şâb üzre

9 Adâlet-pîşe düstûr-ı cihân kim bîm-i kahrından
Girîzân olmada her gûşeden fitne şitâb üzre

10 Vezîr-i muhteşem kim görse zîb-i şevket ü câhın
Kemândan her çıkan tîr-i hatâ lâ-büd savâb üzre

11 Mühim-sâz-ı cihan kim bâd-ı lutfundan olur bî-şek
Kemndan her çıkan tîr-i hatâ lâ-büd savâb üzre

12 Cenâb-ı hazret-i Kā'im-makam Pâşâ'yı zî-şân kim
Fürûğ-ı adli gâlibdir safâda mâh-tâb üzre

13 O vâlâ-rütbe-i âlem ki devr-i kâm-bahşında
Niçe ma'mûre peydâ oldu her cây-ı harâb üzre

14 Vücûd-ı kâmili bir nüsha-i sun'-ı İlâhîdir
Ki pür ma'nâ-yı hikmetdir ser-â-ser çâr bâb üzre

7. Şevkle dolu bahar bütün âlemi mutlu kılmışken, goncanın içi neden kan dolu, menekşe neden ıstırap içindedir?

8. Dünyanın esenlik içinde bulunması, değerli vezirin adaleti sayesindedir. Onun mevkiinin devamı için dua etmek, büyük küçük herkesin boynunun borcudur.

9. Köşe bucak gizlenmiş olan fitne, bu adaletli cihan vezirinin amansız korkusuyla kaçmakta.

10. Büyük İskender'in ruhu, bu görkemli vezirin heybet ve itibarını görseydi, kıyamet gününe kadar utanç içinde kalırdı.

11. Dünya işlerine düzen veren bu vezirin lutfunun rüzgârı, yayından yanlış çıkan okun yönünü bile düzeltir.

12. Sadrazam vekili ünlü paşa hazretlerinin adaletinin parlaklığı, ay ışığından daha çok mutluluk vericidir.

13. O yüce rütbeli dünya vezirinin mutluluk veren döneminde, yıkılmış yerler üzerinde sayısız yapılar yükseldi.

14. Onun eşsiz bedeni, Tanrı'nın dört bölüm üzerine düzenlediği; baştan başa, herkesin anlayamadığı anlamlarla dolu bir kitap gibidir (Eskiden insan vücudunun, ahlât-ı erbaa denilen dört temel öğeden oluştuğu kabul edilirdi: Kan, sevdâ, safra, balgam).

15 Der-i devlet-penâhında sa'âdet kim mülâzımdır
Şükûh ol dergeh-i vâlâya dâ'im intisâb üzre

16 Olurdu zulmet-i şeb ber-taraf bir dahı âlemden
Düşeydi sâye-i temkîni cirm-i âftâb üzre

17 Ger olsa feyz-i adli âcizâna takviyet-güster
Eder hamle kebûter-beççeler fevc-i ukab üzre

18 Za'îfân-ı cihâna olsa hâmî dâver-i hıfzı
Şikest etmez dokunsa sadme-i sarsar habâb üzre

19 Olurdu bir mücevher sâyebân sahn-ı çemenzâra
Dokunsa ger fürûğ-ı kevkeb-i bahtı sehâb üzre

20 Olurdu gevher-i nâbıyle pür her bahr-ı bî-sâhil
Düşeydi ebr-i cûdundan eğer katre serâb üzre

21 Tutar devlet inân-ı zîb-bahşın baht dâmânın
Süvâr oldukca şevketle semend-i zer-rikâb üzre

22 Zihî nâzik-reviş pâkize rahş-ı bâd-cünbiş kim
Ter olmaz pâyı reftâr etse gâhî sath-ı âb üzre

23 Reh-i pür pîç-mûyı pây-ı hoş-reftârı tayy eyler
Gelir cevlâna isterse eğer târ-ı rebâb üzre

24 Hüdâvendâ değil bir vech ile şâyeste-i medhin
Safâda ta'n ederken her sözüm dürr-i hoş-âb üzre

15. Mutluluk onun devleti koruyan kapısına sığınmış, azamet de o yüce makama kapılanmaktadır.

16. Ülke idaresindeki kararlı tutumu güneş üzerinde etkili olsa, dünya bir daha gece karanlığı görmezdi (güneş olduğu yerde kalırdı).

17. Onun bitip tükenmeyen adaleti güçsüzlere destek olsa, güvercin yavruları kartal sürüsüne saldırırlardı.

18. Dünyadaki güçsüzleri yüce koruması altına alsa, şiddetli fırtına suyun üzerindeki kabarcıklara (bile) zarar veremez.

19. Talihinin parlak yıldızı buluta dokunsa, bulut bahçenin üzerinde mücevher bir gölgelik haline gelirdi.

20. Yokluk diyarına, onun buluta benzeyen cömertliğinden bir damla düşse, uçsuz bucaksız denizler, parlak incilerle dolardı.

21. Azametle altın üzengili atına bindikçe, devlet süslü dizginini, talih de eteğini tutar.

22. Ne kadar güzel yürüyüşlü, hareketleri rüzgârı andıran seçkin bir at. Suyun üzerinden geçse ayakları ıslanmaz.

23. Güzel yürüyüşlü ayağı, kıvırcık saça benzeyen dolambaçlı yollar kateder, eğer isterse rebabın teli üzerinde bile yürüyebilir.

24. Ey yüce efendim! Sözlerim saflık yönünden parlak inciyi değersiz bıraktığı halde, hiçbir bakımdan senin övgüne lâyık değildir.

25 Husûsa ol şühan-perdâz üsâdım ki eş'ârım
Gören tercih eder nazmım Zahîr-i Fâryâb üzre

26 Ser-â-ser ma'ni-i rengîn ile ta'bir-i dil-keşdir
Aceb mi sözlerim râcih görünse la'l-i nâb üzre

27 Neşâti gel yeter tasdî'i ko arz-ı hüner tâ key
Azîmet şimdi elzemdir du'â-yı müstecâb üzre

28 Hemîşe tâ ki ola nev-bahar-ı şevk ile gahî
Cihân gül gibi üşküfte memâlik âb ü tâb üzre

29 Olup sadr-ı vezâretde sa'âdetle kerem-güster
Ola nâr-ı hasedle düşmen-i devlet azâb üzre

30 Sa'âdet yâr u devlet hem-dem-i ber-pâ olup dâ'im
Ola her kârda tevfîk-i Bârî feth-i bâb üzre

25. Ben öyle usta bir şairim ki, şiirlerimi gören Zahîr-i Fâryâbî'nin şiirlerinden üstün tutar.

26. Alımlı söyleyişler ve parlak anlamlarla dolu sözlerim, saf la'l (değerli bir süs taşı) den üstün tutulsa yeridir.

27. Neşatî, gel artık baş ağrıtıp durma, daha ne zamana kadar sanat gösterisi yapacaksın? Şimdi, Tanrı'nın kabul etmesi beklenen duaya başlamak gerekir.

28. Cihan her zaman ilkbahar sevinci içinde gül gibi açılsın ülkenin her yeri pırıl pırıl, taptaze olsun.

29. O, vezirlik makamında mutluluk içinde iyiliklerini sürdürsün, bahtının ve mevkiinin düşmanları kıskançlık ateşiyle yansın.

30. Mutluluk dostu ve devlet (baht, talih, mutluluk) yanından hiç ayrılmayan yoldaşı olsun. Her zaman ve her işte, Tanrı'nın yardımı ona başarı sağlasın.

GAZELLER

I

1 Nedir bu tâb ki vermiş şarâb-ı nâb sana
Bakınca hıyre olur çeşm-i âftâb sana

2 Hoşâ letâfet-i te'sîr-i feyz kim vermiş
Şarâb-ı nâba taravet ruhun şarâb sana

3 Gören olur seni lâbüd olursa ger Cibrîl
Siyâh-mesti-i çeşminle dil-harâb sana

4 Sabâ mıdır dokunan zülfüne yâhud şâne
Nedendir ey dil-i şeydâ bu ıztırâb sana

5 Verirse gamzesi ruhsat Neşâtiyâ yârın
Nezâre-i ruhuna var mı dilde tâb sana

I. Gazelin vezni : Mefâ'ilün/fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün

GAZELLER

I

1. Saf şarap sana öyle bir parlaklık vermiş ki, güneş baksa gözü kamaşır.
2. Bu bitip tükenmek bilmeyen ne hoş bir etkileşimdir? Yüzün saf şaraba, şarap da sana tazelik ve parlaklık vermiş.
3. Seni gören Cebrail (Peygamberlere Tanrı buyruklarını getiren melek) de olsa, gözünün körkütük sarhoş edici özelliği ile mutlaka kendinden geçer.
4. Sevgilinin saçına sabah rüzgârı ya da tarak mı dokunuyor? Ey *deli gönül*, neden böyle *sıkıntı içinde* kıvranıyorsun (Divan şiirinde âşığın gönlü daima sevgilinin saçları arasındadır)?
5. Ey Neşati, sevgilinin etkileyici bakışları sana izin verse bile, gönlünde onun yüzüne bakacak takat var mı?

II

1 Çeşmin mey-i işveyle mestâne değil mi yâ
Kasd-ı nigeh-i mestin hep câna değil mi yâ

2 Olsa ne aceb âlem evzâ'ına dil-beste
El-hak heme etvârın rindâne değil mi yâ

3 Olsam nola aşkınla rüsvâ-yı heme âlem
Dil mest-i mahabbet cân dîvâne değil mi yâ

4 Ursa ne aceb kendin şem'-i ruhuna bî-bâk
Dil bezm-i mahabbetde pervâne değil mi yâ

5 Gamzenden emin olmak mümkin mi Neşâtîveş
Hançer be-kef-i fitne mestâne değil mi yâ

II. Gazelin vezni : Mef'ûlü/mefâ'ilün/mef'ûlü/mefâ'ilün

II

1. Gözün naz şarabıyla sarhoş değil de nedir? Baygın bakışının istediği daima cana kıymak değil mi?

2. Herkes senin davranışlarına gönül vermesin de ne yapsın? Gerçekten de bütün davranışların kayıtsız, pervasız (rintçe) değil mi?

3. Gönlüm sevgi sarhoşu, canım da aklını yitirmiş olduğuna göre, senin aşkınla hiç kimsenin yanında itibarım kalmasa ne çıkar?

4. Gönül sevgi meclisinde pervane değil mi ya? Kendisini senin mum gibi ışık saçan yanağına atsa şaşılır mı?

5. Gamzen hem sarhoş hem de eli hançerli bir zalim değil de ne? Onun zulmünden, Neşati gibi hiç kimse emin olamaz (kurtulamaz).

III

1 Göğerdi rûy-i hevâ zâhir oldu sanma sehâb
Çemende berf ile bâz-ı sefîde döndü gurâb

2 Ne nakş göstere âyâ müşa'bid-i sermâ
Ki hemçü âyine yah-beste oldu safha-i âb

3 Cihân ki yek-sere yah-bestedür nola şimdi
Olursa bezmde yah-pûş âteşîn mey-i nâb

4 Nedir bu şiddet-i sermâ ki sanma hâkister
Giyirdi ahker-i sûzâna havfden sincâb

5 Gezend-i bâd-ı şitâdan Neşâtiyâ şimdi
Sehâbı perde tutar şem'-i mihr-i âlem-tâb

III. Gazelin vezni : Mefâ'ilün /fe'ilâtün /mefâ'ilün/fe'ilün

III

1. Gökyüzü koyu bir renk aldı, hava bulutlandı sanma. Kar, bahçedeki kargayı akdoğana döndürdü.

2. Suyun yüzü ayna gibi buz tuttu. Soğuk (kış) hokkabazı acaba (bu aynada) neler gösterecek?

3. Dünya baştan başa buz tuttu, mecliste ateş renkli şarap (kadehi) buzdan giysilere bürünse şaşılır mı?

4. Bu nasıl şiddetli bir soğuktur ki, yakıcı kora korkudan sincabî (kahverengi ile kurşuni arasında bir renk) kürk giydirdi, onu kül sanma.

5. Ey Neşatî, cihanı mum gibi aydınlatan güneş, şimdi kış rüzgârının belasından korunmak için bulut arkasına gizleniyor.

IV

1 Bî-safâ-yı aşk olup bî-derd-i yâr olmak da güç
Bir sitem-ger âfetin cevriyle zâr olmak da güç

2 Evc-i istiğnâda pervâz etmedikce murğ-ı dil
Pây-bend-i aşk ile âşüfte-kâr olmak da güç

3 Bir nigâh-ı gamzeye tâkat getirmezken gönül
Günde bin tîr-i cefâya sîne-dâr olmak da güç

4 Va'de-i ferdâsına gâhî ederdim i'timâd
Hayret-âlûd-ı belâ-yı intizâr olmak da güç

5 Gerçi yok tâkat Neşâtî seyr-i dîdâr etmeğe
Gûşe-gîr-i hesret-i dîdâr-ı yâr olmak da güç

IV. Gazelin vezni: Fâ'ilâtün/fâ' ilâtün/fâ'ilâtün/ fâ'ilün

IV

1. Aşk mutluluğundan yoksun olmak da, sevgilinin derdini çekmeden yaşamak da, bir zalim güzelin cefasıyla inlemek de güç.

2. Gönül kuşu isteksizlik (dünya isteklerinden uzak olma) göğünde uçmadıkça, aşk zincirlerine vurulmuş bir çılgın (ne yapacağını bilmez bir âşık) olmak da güç.

3. Gönül, sevgilinin bir etkili bakışına dayanamazken, günde bin cefa okuna göğüs germek (hedef olmak) de güç.

4. Bazan, onun yarın için verdiği söze inanırdım, (ama) bekleyiş belâsının şaşkınlığı içinde olmak da güç.

5. Ey Neşatî, sevgilinin yüzünü görmeye mecalin olmadığı halde, bu özlemle bir köşede oturmak da güç.

V

1 Âvâre dil ki kendi gibi bî-karâr arar
Râz-ı derûnun açmağa bir gam-güsâr arar

2 Hâl-i siyeh miyân-ı dü-ebrû-yı yârda
Şeh-bâz-ı hüsndür ki per açmış şikâr arar

3 Çengâl-i zülf-i pür-ham-ı müşgîn-kemend ile
Çâh-ı zekanda delv-i dili durma yâr arar

4 Mestâne râz-ı bülbülü bir gün açılmasın
Dâ'im dehân-ı gonceyi bâd-ı bahâr arar

5 Dîvânçe-i derûnda Neşâtî safâ ile
Vasf-ı lebinde bir gazel-i âb-dâr arar

V. Gazelin vezni : Mef'ûlü/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/ fâ'ilün

V

1. Avare gönül, kendisi gibi bir kararsız dost ve gönlündeki sırları açmak için bir dert ortağı arar.

2. Sevgilinin iki kaşı arasındaki siyah ben, kanat açıp avını arayan bir güzellik doğanına benzer.

3. Sevgili, misk kokulu ve siyah renkli bir kemende benzeyen büklüm büklüm zülfünün ucundaki çengelle (kıvrımla), durmadan çene çukurundaki gönül kovasını arar (Divan şiirinde, sevgilinin çenesindeki çukurluk, âşıkların gönüllerinin düştüğü bir kuyuya benzetilmiştir).

4. Bahar rüzgârı sürekli goncanın ağzını arar. Sakın (gonca) bir gün gaflete düşüp de bülbülün sırrını açığa vurmasın (açılmasın)!

5. Neşatî, küçük bir divana benzeyen gönlünde, senin dudağını övmek için güzel bir gazel arar.

VI

1 Bezm-i çemende zevke sebeb ney mi cû mudur
Hûnîn terânelerle gelû-yı sebû mudur

2 Hûn-ı şafakla mihri giriftâr-ı şerm eden
Dâ'im derûna âteş uran reng bu mudur

3 Gülşen midir kenâresi olmuş benefşezâr
Ruhsâr-ı âl ile o hat-ı müşg-bû mudur

4 Hayretle etdiğim bilemem hûn-ı giryeden
Mihrâb-ı ebruvânına karşı vuzû mudur

5 Bi-tâbi-i dimâğa sebeb hep Neşâtiyâ
Bûy-i zükâm--rîz-i gül-i ârzû mudur

VI. Gazelin vezni: Mef'ûlü/fâ'ilâtü/mefâ'ilü/ fâ'ilün

VI

1. Çimenlik yerde kurulmuş meclisteki zevkin sebebi ney mi, akan ırmak mı, (yoksa) kan renkli şarabın sürahinin boğazından çıkardığı ses midir?

2. Kan renkli şafakla güneşi utandıran (güneşin yüzünü kızartan), insanın içine sürekli ateş düşüren (gönlünü yakan) renk (görünüş) bu mudur?

3. (Şu görünen) Gül renkli yanakla onun etrafını kaplamış misk kokulu ayva tüyleri mi, (yoksa) menekşelerle çevrili bir gül bahçesi midir?

4. Senin mihraba benzeyen kaşların karşısında kanlı gözyaşlarımla aptest mi alıyorum? Şaşkınlıkla ne yaptığımı bilmiyorum.

5. Ey Neşati, zihin yorgunluğunun sebebi, arzu gülünün (gül gibi çekici olan dünya isteklerinin) nezle saçan kokusu mudur?

VII

1 Ser-mest-i ezel bezm-i mey ü sâgarı neyler
Hoş-hâl-i fenâ gülşen-i verd-i teri neyler

2 Uryâni-i subh-ı dem-i haşrı bilen ârif
Çün şem' giyip farkına tâc-ı zeri neyler

3 Murgânı üşürmüş başına Kays-ı dil-efgâr
Hayret-zede-i deşt-i mahabbet seri neyler

4 Etmiş tutalım bâd ile dil tarh-ı tekellüf
Şâneyle olan renciş-i müşkilteri neyler

5 Olsa ne kadar hüsn ile ra'nâ dil-i âşık
Bî-şive olan dil-ber-i sîmîn-beri neyler

6 Yârâna nazire dimeyüp gâhî Neşâtî
Bilsem acabâ hâme-i sihr-âveri neyler

VII. Gazelin vezni: Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/ fa'ûlün

VII

1. Ezel meclisinde sarhoş olmuş kişi şarap ve kadehle kurulmuş meclisi ne yapsın? Tanrı yolunda yok olmaktan mutluluk duyan kişi, taze gül bahçesini ne yapsın (Ezel meclisi ya da «bezm-i ezel» varlıklar yaratılmadan önce, Tanrı'nın bütün ruhları bir araya topladığı ve onlara: «ben sizin Rabbiniz değil miyim?» sorusunu yöneltip, onlardan «evet» karşılığını aldığı meclisin adıdır; «bezm-i elest» de denir)?
2. Mahşer (kıyamet) gününün sabahının çıplaklığını öğrenmiş olan bilge kişi, mum gibi başına altın taç giyip de ne yapsın?
3. Gönlü yaralı Kays (Mecnun) kuşları başına kondurmuş. Sevgi çölünde hayrete düşmüş (ne yapacağını bilmez) kişi başı ne yapsın (Leylâ vü Mecnun hikâyelerinde, Mecnun'un Leylâ aşkıyla kendini kaybettiğini anlatmak üzere, başına kuşların yuva yaptığı anlatılır)?
4. Diyelim ki, gönül (sevgilinin saçını dalgalandıran) rüzgârla anlaşıp sıkıntıyı ortadan kaldırdı, ya tarakla aralarında var olan eziyet verici durumu ne yapsın (Gönül sevgilinin saçlarındadır. Rüzgâr ve tarak onu rahatsız etmektedir)?
5. Güzelliği ne kadar eşsiz olursa olsun, âşığın gönlü nazı ve edası olmayan gümüş bedenli güzeli ne yapsın?
6. Neşati'nin büyüleyici kalemi, ara sıra dostlarına (dostlarının şiirlerine) nazire yazmasın da ne yapsın?

VIII

1 Şevk-i cemâl gâh nihân geh bedîd olur
Berk-i visâl gâh nihân geh bedîd olur

2 Ebrûsu zîr-i turrada gûyâ sehâbdan
Şekl-i hilâl gâh nihân geh bedîd olur

3 Bir dâmdır o turra ki tahrik-i bâd ile
Çün dâne hâl gâh nihân geh bedîd olur

4 Mir'ât-ı dil ki râz-nümâ-yı dü kevndir
Gerd-i melâl gâh nihân geh bedîd olur

5 Çün kirm-i tâb-dâde-i şeb çerh-i feyzden
Necm-i hayâl gâh nihân geh bedîd olur

6 Zîr-i külâhdan ham-ı zülfü değil çıkan
Cîm-i cemâl gâh nihân geh bedîd olur

7 Şevk-ı hücûm-ı aşk ile her şeb Neşâtiyâ
Sad vecd ü hâl gâh nihân geh bedîd olur

VIII. Gazelin vezni: Mef'ûlü/fâ'ilâtü/mefâ'îlü/ fâ'ilün

VIII

1. Güzelliğin aydınlığı (ya da gönülde yarattığı etki) bir kaybolup bir görünür, kavuşma (umudu) şimşek misali bir koybolup bir görünür (Tasavvufî anlamda, şair gönlünde İlâhî tecellinin sürekli olmayışından yakınıyor).
2. Kâkülünün altındaki hilâl kaşı, buluta giren yeni ay gibi bir kaybolup bir görünür.
3. O kâkül sanki bir tuzaktır. Rüzgârın kımıldatmasıyla ben, tuzaktaki yem gibi bir kaybolup bir görünür.
4. Gönül iki cihanın sırlarını gösteren bir ayna gibidir. (Onun üzerinde) Üzüntü bir toz gibidir, bir kaybolup bir görünür.
5. Hayal yıldızı, tıpkı geceye ışık saçan ateş böceği gibi, manevî aydınlık göğünden bir kaybolup bir görünür.
6. Külâhının altından çıkıp, bir kaybolup bir görünen, sanki zülfünün kıvrak ucu değil de «cemâl» in «cim»idir (Güzellik anlamındaki «cemâl» sözü «cim» harfiyle başlar. Ayrıca Divan şiirinde zülfün ucu, yarım daire biçimindeki «cim» harfine benzetilir).
7. Ey Neşatî, her gece baskın çıkan aşk coşkunluğu içinde kendinden geçmeler (ayılıp bayılmalar), yüzlerce kez tekrar eder durur.

IX

1 Ne seyr-i gülşene ne cûybâra dek gideriz
Sirişk-i çeşm ile biz kûy-ı yâra dek gideriz

2 Yem-i mahabbete saldık ten-i şikestemizi
Bu tahta-pâre ile bir kenâra dek gideriz

3 Bu yolda pey-rev olup biz de rûh-ı Ferhâd'a
Hevâ-yı şevk be-ser kûhsâra dek gideriz

4 Çemende sünbül ile gönlümüz güşâd olmaz
Sebû be-dûş-ı safâ lâlezâra dek gideriz

5 Teveccüh-i dili pûyân-ı feyz edip şimdi
Cenâb-ı pâk-ı Hudâvendgâra dek gideriz

6 Sudâ'-ı nâliş-i dil tâ-be-key Neşâtîveş
Şikâyet eyleyerek kûy-i yâra dek gideriz

IX. Gazelin vezni : Mefâ'ilün/fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün

IX

1. Ne gül bahçesine ne de ırmak kenarına gideriz. Biz gözyaşlarımızla sevgilinin bulunduğu yere kadar gideriz.

2. Bitkin bedenimizi (kırılıp dökülmüş bir kayık gibi) sevgi denizine bıraktık. Biz bu tahta parçası ile bir kıyıya ulaşırız.

3. Bu yolda (aşk yolunda) Ferhad (Şirin'in aşkı yolunda canına kıyan kahraman)'ın ruhunun ardına takılıp, başımızdaki şiddetli sevgi arzusuyla, dağlara kadar gideriz.

4. Bahçede sümbül ile gönlümüz açılmaz (mutlu olamayız), testiyi (şarap kabını) mutluluk içinde omuzlayıp lâle bahçesine kadar gideriz (Şair, sevgilinin sümbüle benzeyen saçlarıyla yetinmeyip, lâle bahçesine benzeyen yanağını arzuladığını söylemek ister. Tasavvufî açıdan sümbül yani saç çokluğu, lâle yani yanak ise birliği ifade eder).

5. Artık gönlümüzü manevî aydınlık peşinde koşmaya yöneltip, Mevlânâ'nın temiz katına kadar gideriz.

6. Gönül iniltilerinin verdiği başağrısı daha ne kadar sürecek? Neşati gibi dert yanarak sevgilinin bulunduğu yere kadar gideriz.

X

1 Şevkiz ki dem-i bülbül-i şeydâda nihânız
Hûnuz ki dil-i gonce-i hamrâda nihânız

2 Biz cism-i nizâr üzre döküp dâne-i eşki
Çün rişte-i cân gevher-i ma'nâda nihânız

3 Olsak nola bî-nâm u nişân şöhre-i âlem
Biz dil gibi bir turfa mu'ammâda nihânız

4 Mahrem yine her hâlimize bâd-ı sabâdır
Dâ'im şiken-i zülf-i dil-ârâda nihânız

5 Hem gül gibi rengîni-i ma'nâ ile zâhir
Hem neş'e gibi hâlet-i sahbâda nihâmz

X. Gazelin vezni: Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fa'ûlün

X

1. Biz, çılgın bülbülün ötüşlerinde gizli olan neşe ve ve kırmızı gülün kalbinde saklı olan kan gibiyiz (Bülbülün sesindeki coşkunluk ve gülün rengindeki yakıcılık bizim iç dünyamızı yansıtır).
2. Bu zayıf (iplik gibi incelmiş) vücudumuzun üzerine gözyaşı taneleri döküp, mana incilerinin dizildiği can ipliği gibi görünmez olmuşuz (inci gibi kıymetli manevi değerler taşıyan canımız nasıl görünmüyorsa, aşk derdiyle iplik gibi incelmiş bedenimiz de inciye benzeyen gözyaşları arasında görünmez olmuştur. Tasavvufun maddi varlıktan kurtulma ilkesi böyle dile getirilmiştir).
3. Adımız sanımız bulunmadığı halde bütün dünyaca tanınsak buna şaşılır mı? Çünkü biz gönül gibi acayip, anlaşılmaz bir bilmecenin içinde gizlenmişiz (Ad, san, mal, servet vb. nesneler, dünyayı seven kişileri ilgilendirir. Âşık olan kişi bunlara değer vermez. Ancak gönülden anlayanlar, «ehl-i dil» olanlar, gönül denilen bilmeceyi çözebilirler. Âşık yalnızca iç dünyasına önem verir. O gönlüyle yaşar, gönlüne gizlenmiş gibidir. Bu özellik onu öyle yüceltir ki, şöhreti görünen ve görünmeyen bütün âlemi kaplar).
4. Her zaman sevgilinin saçının kıvrımında gizlendiğimiz için, bizim halimizi ancak tan yeli bilir.
5. Hem iç dünyamızın renkliliği ile gül gibi görünürüz, hem de şarabın niteliğindeki neşe gibi gizliyiz.

6 Geh hâme gibi şekve-tırâz-ı gam-ı aşkız
Geh nâle gibi hâme-i şekvâda nihânız

7 Etdik o kadar ref'-i ta'ayyün ki Neşâtî
Âyîne-i pür-tâb-ı mücellâda nihânız

6. Bazan sözü, kalem gibi aşk derdinin şikâyetiyle süsleriz. Bazan da inilti gibi, şikâyeti dile getiren kalemde gizliyiz.

7. Neşatî, biz görünen varlığımızı (bedenimizi) öylesine yok ettik ki, artık üzerinde toz ve pas bulunmayan parlak aynada bile görünmüyoruz (Şair, kendisinde maddeden eser kalmadığını, maddeyle ilişkisini kestiğini böyle ifade etmiş).

XI

1 Hâl-i dili ne yâr u ne ağyâr ile söyleş
Ferhâd-ı belâ-keş gibi kuhsâr ile söyleş

2 Yetmez mi sana hem-demî-i nâle-i hasret
Ne hem-nefes ol nâya ne evtâr ile söyleş

3 Zulmet-kede-i gamda dilin sûz u güdâzın
Dök hâke yaşın şem'-i şeb-i târ ile şöyleş

4 Gûş et cereyânında olan sıyt-ı safâyı
Var gülşene cûş-ı dili enhâr ile söyleş

5 Râz-ı dilini açma Neşâtî gibi yâra
Evvel hele ol gamze-i mekkâr ile söyleş

XI. Gazelin vezni : Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fa'ûlün

XI

1. Gönlünün halini (aşk derdini) ne dostuna aç ne de yabancıya, onu dertli (belâ çeken) Ferhad (bk. IX/3. açıklama) gibi dağlara anlat.

2. Ne neyle arkadaş (sırdaş) ol ne de tellerle (telli sazlarla) konuş. Özlemden kaynaklanan inleyişlerin arkadaşlığı sana yetmez mi?

3. Üzüntünün, kederin zifiri karanlığında gönlün yanıp yakılmasını, gözyaşlarını toprağa dökerek, karanlık gecenin mumuna anlat.

4. Gül bahçesine git, gönlünün coşkunluğunu, akışında mutluluk sesi duyduğun ırmaklara anlat.

5. Gönlünün sırrını Neşatî gibi sevgiliye açmadan önce, hele bir o aldatıcı süzgün bakışla konuş (onu tanıyıp alışmaya çalış).

XII

1 Nev-nihâl-i işvedir ol kamet-i mevzûna bak
Sünbül-i bâğ-ı safâdır turra-i şeb-gûna bak

2 Serlerin gûy etdiler çevgân-ı aşka âkıbet
Himmet-i Ferhâd'ı gör insâf ile Mecnûn'a bak

3 Jeng-dâr etmiş ser-â-ser âkıbet te'sîr-i aşk
Yok letâfetden eser âyîne-i gerdûna bak

4 Kesb-i şevk et seyr-i ser-sebzî-i bâğ-ı hüsn ile
Hat ber-âverde bütân-ı sebze-i gülgûna bak

5 Hayret-i aşkım görüp dâ'im Neşâtî ta'nı ko
Sen de insâf eyle gel ol çeşm-i pür-efsûna bak

XII.Gazelin vezni: Fâ'ilâtün/fâ' ilâtün/fâ'ilâtün/ fâ'ilün

XII

1. Sevgilinin yeni yetme edalı bir fidana benzeyen kusursuz boyuna ve mutluluk bahçesinin sümbülüne benzeyen siyah kâkülüne bak.
2. Sonunda, başlarını aşk çevganına top yapan Ferhad ve Mecnun'un (aşk yolundaki) fedakârlıklarını takdirle karşıla (Çevgan, top yakalamaya yarayan ucu kıvrık sopadır. Şair, Mecnun ve Ferhad'ın aşk yolunda canlarını feda ettiklerini anlatırken, aşkı âşıkların başlarını top gibi yakalayan çevgana benzetir).
3. Bak, feleğin aynasında parıltıdan eser kalmamış, aşk etkisi sonunda onu baştan başa paslandırmış (Eski edebiyatımızda feleğin aynası yani gönlü hiçbir zaman saf ve parlak değildir. İnsanlar, başlarına gelen sıkıntıları ve felâketleri hep felekten bilirler. Bu yüzden felek zalimdir, vefasızdır, aman vermeyen bir düşmandır. Bu beyitte feleğin aynasının paslanmış olarak gösterilmesi ve bunun aşk etkisine bağlanması, âşıkların göklere yükselen ahlarıyla ilgilidir).
4. Güzellerin, yeni yetişmiş ince tüylerle, üzerinde güller açılmış çimenlik bir bahçeye benzeyen yüzlerine bak. Güzellik bahçesinin tazeliğini seyrederek gönlün şenlensin.
5. Neşatî, aşkta şaşırıp kaldığımı görüp, durmadan beni ayıplama. Gel, sen de o büyüleyici göze bak, bana hak ver (Hayret-i aşk: Tasavvufî anlamda, âşığın ulaştığı «makam-ı hayret» mertebesi olarak da düşünülebilir. Bu makama ulaşan âşık, Tanrı hakkındaki duygularını anlatmaktan acizdir).

XIII

1 Zihî safâ diyecek âlemin nesin gördük
Sitemden özge dahı hem-demin nesin gördük

2 Humârı derd-i ser ü neşvesi bükâ-engîz
Bu bezmgâhda câm-ı Cem'in nesin gördük

3 Nişân-ı tîr-i sitem olduğundan özge meger
Derûn-ı sînede dâğ-ı gamın nesin gördük

4 Hemîşe hâl-i ruhun dâmeniyle setr eyler
Biz ol dü zülf-i ham-ender-hamın nesin gördük

5 Neşâtiyâ keder-i keşf-i râzdan gayrı
Akan bu dîde-i terden demin nesin gördük

XIII. Gazelin vezni : Mefâ'ilün/fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün

XIII

1. Bu dünyanın «aman ne güzel, ne hoş» diyecek nesini gördük? Dostun zulmünden başka nesini gördük (Şair dost, arkadaş anlamındaki «hem-dem» birleşik kelimesiyle «dem»in zaman ve içki anlamlarını da hatırlatıyor).

2. İçki meclisine benzeyen bu dünyada, Cem'in icat ettiği şarabın baş belâsı olan humar (içkiden sonraki baş ağrısı)ından ve ağlatıcı sarhoşluğundan başka nesini gördük (Câm-ı Cem, aynı zamanda Cem'in büyük, tılsımlı kadehinin adıdır)?

3. İçimizde yaraya benzeyen (bitmez) üzüntünün, zulüm oklarına hedef olmaktan başka nesini gördük?

4. Sevgilinin yanağındaki beni, sürekli etekleriyle örten o büklüm büklüm zülüflerin nesini gördük (Tasavvufî anlatımda «ben» tek olan Tanrı'yı yani «vahdet»i; zülf ise Tanrı'nın sıfatlarını yani «kesret»i temsil eder. Bu açıdan bakıldığında, şairin kesretten yani çokluktan kurtulup, birliğe erişememekten yakındığı söylenebilir).

5. Ey Neşatî! Bu nemli gözden akan kanlı yaşların, aşk sırlarını açıklayarak, üzüntü vermesinden başka nesini gördük (Âşıkların gönüllerindeki bu yüce duyguyu hiç kimseye açmamaları, sır olarak saklamaları gerekir. Zaptedilemeyen gözyaşları ise bu sırrın açığa çıkmasına sebep olur. Âşık için bu da ayrı bir üzüntü kaynağıdır).

XIV

1 Her gâh ki yâd-ı ruh-ı cânân ederin ben
Künc-ı gamı bir demde gülistân ederin ben

2 Bir dem mi geçer dîdelerim olmaya pür-hûn
Râz-ı dili bilmem niçe pinhân ederin ben

3 Bu âteş-i hasret ki dil ü sînede vardır
Bir lahzada bin âlemi sûzân ederin ben

4 Bu âh-ı pey-ender-pey eğer böyle kalırsa
Bir gün feleğin çarhını vîrân ederin ben

5 Rağbet mi var erbâb-ı dile şimdi Neşâtî
Bîhûde hemân da'vi-i irfân ederin ben

XIV. Gazelin vezni : Mef'ûlü/mefâ'îlü/ mefâ'îlü/fa'ûlün

XIV

1. Ne zaman sevgilinin yanağını hatırlasam, gam köşemi (ayrılık üzüntüsüne katlandığım yeri), bir anda gül bahçesine döndürürüm (Kanlı gözyaşlarım çevremi gül bahçesi gibi kıpkırmızı eder).

2. Gözlerimin kanlı yaşlarla dolmadığı bir an mı var? Hal böyleyken, gönüldeki sırrı (aşk derdini) nasıl gizleyebilirim?

3. Gönlümde ve yüreğimde bu özlem ateşi yanarken, bir anda binlerce dünyayı yakabilirim.

4. Birbiri ardından gelen ahlarım sürdükçe, bir gün feleğin düzenini alt üst edebilirim.

5. Ey Neşati! Şimdi gönül eri kişilere değer veren yok. Benimkisi sadece boşuna ariflik taslamaktır.

XV

1 Hecr ile yâra nâme-i şekve-tırâz değmesin
Gûş-ı rakîbe tek hemân dildeki râz değmesin

2 Etse hırâm o şûh olur dâmen-i nâz der-miyân
Cilvegeh-i safâda tâ gerd-i niyâz değmesin

3 Sâlik-i râh-ı vahdet ol bâğ-ı behişti kıl fedâ
Pây-ı dile sakın sakın hâr-ı mecâz değmesin

4 El-hazer ey sipihr-i dûn cevri ko tâ ki sakfına
Nâvek-i âh-ı âşık-ı çerh-güdâz değmesin

5 Meclis-i gamda andırır perde-birûn nevâların
Gûş-ı dile Neşâtiyâ nağme-i sâz değmesin

XV. Gazelin vezni : Müfte'ilün/mefâ'ilün/müfte'ilün/mefâ'ilün

XV

1. Ayrılık acısının yakınmalarıyla süslenmiş mektup sevgiliye ulaşmasın. Yeter ki, gönüldeki sır (aşk) başka âşıkların (rakiplerin) kulağına gitmesin.

2. O edalı güzel, sevinç dolu gezinti yerinde yürürken, âşıkların yakarışları (toz gibi yapışıp) rahatsız etmesin diye, naz giysisinin eteğini beline toplar (Âşıkların istekleri, sevgilinin eteğine ulaşmak, onun eteğini tutarak dileklerini söylemektir. Naz, sevgilinin hiç vazgeçmediği bir davranış biçimi olarak, onun üzerinden çıkarmadığı bir giysiye benzetilmiştir).

3. Cennet bahçesini (istemeyi) bir yana bırakıp, vahdet (Tanrı, birlik) yoluna gir. Çok dikkat et, ayağına mecaz dikeni batmasın «Mecaz» dünya ile ilgili istek ve arzular, güzele duyulan sevgidir. Vahdet yoluna giren kişi açısından mecaz, onu engelleyen, yolundan alıkoyan bir diken gibidir).

4. Ey alçak felek, eziyet etmekten sakın, (bu huyundan) vazgeç. Âşıkların (kendi) yayını yakıp eriten bir oka benzeyen ahları, senin damına (kubbene) düşmesin (onu da yakar, mahveder).

5. Ey Neşatî! Aşk ve ayrılık kederlerinin yaşandığı mecliste edep dışı nağmeler (tasavvuf anlayışına aykırı dünya hevesleri) hatırlatan saz sesi, gönül kulağına gelmesin.

XVI

1 Çâk oldu hâr-ı ye's ile dâmân-ı ârzû
Hayfâ açılmadı gül-i bustân-ı ârzû

2 Dest-i ümîd beste vü bâzû-yı dil şikest
Kaldı derûnda ukde-i pinhân-ı ârzû

3 Bâd-ı muhâlif olmada her gûşeden vezân
Bî-şu'le oldu şem'-i fürûzân-ı ârzû

4 Tâb-ı temûz-ı ye's ile mahv oldu âkıbet
Mânend-i katre bahr-ı firâvân-ı ârzû

5 Olmaz Neşâti şâhid-i ümmîde rû-nümâ
Sâf olmayınca âyine-i câm-ı ârzû

XVI. Gazelin vezni: Mef'ûlü/fâ'ilâtü/mefâ'îlü/ fâ'ilün

XVI

1. Arzuların eteği umutsuzluk dikeniyle yırtıldı; ne yazık ki, arzu bahçesinin gülü açılmadı.

2. Umutların eli bağlı, gönlün kolu kırık. İstekler gizli bir düğüm gibi içimde kaldı.

3. Her yandan isteğe uygun olmayan rüzgarlar esmede, ışık saçan arzu mumu söndü.

4. Uçsuz bucaksız arzu denizi, temmuz sıcağına benzeyen umutsuzlukla sonunda bir damla gibi yok oldu.

5. Neşati, arzu kadehinin aynası lekesiz olmadıkça, umut güzelini yansıtmaz (Kalp, içinde arzular bulunan bir kadehe benzetilmiştir. Şairin arzuladığı İlâhi güzelliğin yansıyabilmesi ise, dünya istekleriyle lekelenen gönlün temizlenmesiyle, bu isteklerden arındırılmasıyla mümkündür).

XVII

1 Mey rîhte bin pâre yatur câm şikeste
Olsa nola rindân-ı mey-âşâm şikeste

2 Erbâb-ı harâbât yatur künc-i elemde
Mahmûr-ı keder derd ile endâm-şikeste

3 Esbâb-ı tarab cümle perîşân u mükedder
Def sille-hor-ı gussa vü ney kâm şikeste

4 Etmiş yine gör dest-i kazâ ferşini yâkût
Meyhâne yatur gerçi der ü bâm şikeste

5 Zâhid ayağı yer mi basar şimdi Neşâtî
Mey rîhte bin pâre yatur câm şikeste

XVII. Gazelin vezni : Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fa'ûlün

XVII

1. Kadeh kırılıp bin parça olmuş, şarap dökülüp saçılmış; şaraba düşkün rintlerin (kolu kanadı) kırılmış olmasına şaşılır mı?

2. Meyhane erenleri, üzüntüden sarhoş ve katlandıkları dertlerin yıkılmışlığı içinde elem köşesinde yatmadalar.

3. Eğlence araçlarının hepsi üzgün ve darmadağın: Def kederin tokadını yemiş, neyin keyfi kaçmış (umutsuzluk içinde).

4. Her ne kadar, meyhanenin kapısı kırılıp damı çökmüşse de, kaza ve kader eli onun zeminini yakut rengine (kırmızıya) boyamış.

5. Kadeh kırılıp, bin parça halinde yatmakta, şarap dökülüp saçılmış. Neşatî, zahidin ayağı yere basar mı (artık keyfine diyecek var mı?) (Zahid: Din kurallarına son derece hatta körü körüne bağlı, öbür dünya nimetlerini düşünerek ibadet eden, hoşgörüden uzak kişi. Eski edebiyatımızda «rind» in karşıtı).

XVIII

1 Bülbüller öter şevk ile ezhâr güşâde
Peymâne be-kef olsa nola yâr güşâde

2 Seyr et beden-i nâzikini çâk-i kabâdan
Mestâne o şeh tügme-i zer-târ güşâde

3 Çöz bend-i ser-i zülfünü ey şâne ki olsun
Dillerde olan ukde-i efkâr güşâde

4 Gör lutfunu sâkî-i safâ-bahş-ı bahârın
Bir câm ile olmuş gül ü gülzâr güşâde

5 Olsa yaraşır bülbül-i pür-şevk Neşâtî
Olmakda yine gül gibi dil-dâr güşâde

XVIII. Gazelin vezni: **Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fa'ûlün**

XVIII

1. Bülbüller ötüyor, çiçekler mutluluk içinde açılmış, sevgili de eline kadeh alıp üzüntülerden kurtulsa (ya da görünse) ne çıkar?

2. O güzellik padişahı sarhoştur, altın işlemeli düğmesi çözülmüş. Giysisinin aralığından ince bedenini seyret.

3. Ey tarak! Sevgilinin saçlarının ucundaki bağı çöz de, gönüllerdeki düşünce düğümleri çözülsün (gönüller karmakarışık düşüncelerden kurtulsun).

4. Mutluluk veren bahar sakisinin iyiliğini (cömertliğini) gör. (Onun verdiği) Bir kadehle gül de gül bahçesi de açılmış.

5. Neşatî şevkle dolu bir bülbüle dönse yeridir. (Çünkü) Gönül alan sevgili gül gibi açılmaktadır.

XIX

1 Ruhsârın eyâ gonce-dehen kâkül içinde
Bir gül gibidir kim açılır sünbül içinde

2 Sandım ki çıkar mihr-i cihân-tâb şafaktan
Gördükde şehâ aks-i izârın mül içinde

3 Sal gerdenime zülf-i girih-gîrini cânâ
Bir bende-i nâ-çîzin olayım gül içinde

4 Şevk-i lebine hâke düşen dâne-i eşkim
Benzer dür-i nâ-yâba ki yatur gül içinde

5 Bir gonceye dil bağlayamaz oldu Neşâtî
Sen lâle-ruhu seyr edeli şengül içinde

XIX. Gazelin vezni : Mef'ûlü/mefâ'îlü/mefâ'îlü/fa'ûlün

XIX

1. Ey gonca ağızlı güzel! Kâküller arasındaki yanağın, sümbüller arasında açılan bir gül gibidir.

2. Ey güzellik padişahı! Yanağının şarap üzerindeki yansımasını görünce, şafaktan cihanı aydınlatan güneş çıkıyor sandım.

3. Ey sevgili! Zincire benzeyen saçlarını boynuma sal (dola) da, dünyada senin değersiz bir kölen olayım.

4. Dudağının arzusuyla yere düşen gözyaşım, gül içindeki eşsiz inciye (çiğ tanesine) benzer.

5. Sen lâle yanaklıyı eşsiz bir güzellik içinde gören Neşatî, artık hiçbir goncaya (gonca dudaklı güzele) gönül veremez oldu.

XX

1 Çâk çâk ol aşk ile hûn-âb gelsin çeşmine
La'lini yâd et dür-i nâ-yâb gelsin çeşmine

2 Bâğ-ı hüsnün geh gülün seyr eyle gâhî sünbülün
Tâbiş-i ruh turra-i pür-tâb gelsin çeşmine

3 Zîr-i zülfünde nigâh et ârız-ı pür-tâbına
Nîm-şebde pertev-i mehtâb gelsin çeşmine

4 Leblerin seyr et temâşâ kıl ruh-i hoy-kerdesin
Geh arak gâhî şarâb-ı nâb gelsin çeşmine

5 Olma dil hâlî Neşâtî âb u tâb-ı aşkdan
Mihr-i ruhsârıyla dâ'im âb gelsin çeşmine

XX. Gazelin vezni: Fâ'ilâtün/fâ' ilâtün/fâ'ilâtün/ fâ'ilün

XX

1. Aşk ıstırabıyla paramparça ol da gözüne kanlı yaşlar gelsin. Onun kırmızı dudaklarını andıkça, gözüne eşsiz inciler (gözyaşları) gelsin.

2. Bazen güzellik bahçesinin gülünü, bazan da sümbülünü seyret; Yanağın parlaklığını ve kıvrım kıvrım kâkülleri hatırla (Gül gördükçe sevgilinin yanağını, sümbül gördükçe de saçlarını canlandır).

3. Sevgilinin zülfünün altında parlayan yüzüne bak da, gözünde gecenin ortasındaki ay ışığı canlansın.

4. Sevgilinin dudaklarını seyret, terlemiş yanaklarına bak; (böylece) gözüne bazan saf şarap, bazan da rakı görünsün.

5. Ey Neşatî, gönlün aşkın parlaklığından uzak (boş) olmasın, sevgilinin güneş gibi parlayan yüzünden gözlerin kamaşıp yaşlarla dolsun.

XXI

1 Gitdin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile

2 Devr-i meclis bana girdâb-ı belâdır sensiz
Mey-i zehr-âb-ı sitem sâğar-ı gerdânı bile

3 Bâğa sensiz bakamam çeşmime âteş görünür
Gül-i handânı değil serv-i hırâmânı bile

4 Sîneden derd ile bir âh edeyin kim dönsün
Aksine çerh-i felek mihr-i dırahşânı bile

5 Hâr-ı firkatle Neşâtî'i hazînin vâ hayf
Dâmen-i ülfeti çâk oldu girîbânı bile

XXI. Gazelin vezni : Fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)

XXI

1. Gittin ama canımı özlemle başbaşa bıraktın. Sen olmadıktan sonra doslarla sohbet etmeyi bile istemem.

2. Senin bulunmadığın meclis halkası benim için belâ girdabıdır. Orada dönen kadeh de zehirli zulüm şarabı gibi gelir (Eskiden, içki meclisinde halka oluşturacak biçimde oturulur, kadeh sıra ile elden ele dolaştırılırdı).

3. Gül bahçesine sensiz bakamam. Oradaki açılmış güller değil, salınan serviler bile gözüme ateş gibi görünür.

4. Öyle bir ah edeyim ki ta içimden, feleğin çarkı (gökyüzünün düzeni) parlayan güneşiyle birlikte tersine dönsün (Şair, bağrından kopan ahın şiddetiyle, gökyüzündeki düzenin alt üst olmasını, güneşin tersine dönmesini, yani batıdan doğmasını istiyor. Bunlar kıyamet alâmetidir. Neşatî, ahının İsrafil'in üfüreceği «sûr» gibi kıyamet gününü getireceğini, böylesine etkili olduğunu anlatmak istiyor).

5. Diken gibi incitici olan ayrılıkla, dertli Neşatî'nin giysi gibi bedenini kaplayan sevgi (yakınlık)nin eteği değil, yakası bile yırtıldı. Yazıklar olsun!

XXII

1 Gamze mahmûr-ı mey-i nâz u nigeh mestâne
Şevk-i dil tâzelenir olsa o şeh mestâne

2 Ol iki âfete el-hak katı zîbâ yaraşır
Gâh mahmûr-ı mey-i nâz ola geh mestâne

3 Yalınız gamze-i fettânı değil mest ü harâb
Şevk-i la'liyle girîbân u küleh mestâne

4 Arz-ı hâle yine bir vech ile ruhsat mı verir
Ne kadar olsa ger ol çeşm-i siyeh mestâne

5 Kime açsun dil-i bî-çâre Neşâtî derdin
Gamze mahmûr-ı mey-i nâz u nigeh mestâne

XXII. Gazelin vezni : Fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (fâ'lün)

XXII

1. Sevgilinin etkili yan bakışı, naz şarabıyla mahmur (süzgün), gözü ise sarhoştur. O güzellik padişahı sarhoş olunca gönlün mutluluğu tazelenir.

2. O iki afete (gözlere), bazan naz şarabıyla mahmur, bazan da sarhoş olmak, gerçekten de çok güzel yaraşır.

3. Dudağının arzusuyla, yalnız âşıkları birbirine katan etkili bakışı, kendinden geçmiş değil, yakası ve külâhı da sarhoş olmuş.

4. O kara gözler, ne kadar sarhoş olurlarsa olsunlar, âşığın halini anlatmasına hiç izin verirler mi?

5. Ey Neşatî! Zavallı gönül derdini kime açsın? Sevgilinin etkili yan bakışı naz şarabıyla mahmur (süzgün), gözü ise sarhoş.

XXIII

1 Erdi hengâm-ı safâ fasl-ı bahâr oldu yine
Devr-i gül mevsim-i feryâd-ı hezâr oldu yine

2 Âteşîn câme ile şâhid-i gül gülşende
Hânmân-sûz-ı dil-i bülbül-i zâr oldu yine

3 Çeşmine tâ ki çeke sürme-i nâzın nergis
Bâğda cûy-ı çemen âyine-dâr oldu yine

4 Nergisin gonceye seyr et nigerânın bî-bâk
Şâh-ı gül hışm ile hançer-keş-i hâr oldu yine

5 Bülbül-i tab'-ı Neşâtî nola olsa pür-şevk
Erdi hengâm-ı safâ fasl-ı bahâr oldu yine

XXIII. Gazelin vezni : Fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (fa'lün)

XXIII

1. Yine mevsim bahar oldu, zevk ve safa günleri geldi. Gül zamanı ve bülbülün feryada başlayacağı mevsim geldi.

2. Bahçedeki gül güzeli, ateş renkli giysisiyle, dertli bülbülün gönlündeki dirliği ateşe verdi.

3. Bahçede yeşillikler arasından akıp giden su (dere), nergis gözüne naz sürmesi çeksin diye, yine ayna tutmaya başladı.

4. Nergisin goncaya pervasızca (çekinmeksizin) bakışını seyret; gül padişahı, yine öfkeyle dikenden hançerini çekti (Gül bütün çiçeklerin padişahı olarak kabul edilir).

5. Gül zamanı ve bülbülün feryada başlayacağı mevsim geldi. Neşatî'nin bülbüle benzeyen yaratılışı (tabiatı) aşk coşkunluğuyla dolsa şaşılır mı?

XXIV

1 Gerçi ser-mestân-ı aşkın hâk-i rehdir her biri
Kühl-i zîb-efzâ-yı çeşm-i mihr ü mehdir her biri

2 Şu'le-i âh ile şâm-ı gamda erbâb-ı fenâ
Şem'-i bezm-ârâ gibi zerrin-külehdir her biri

3 Külhan-i aşkın temâşâ eyle her bir gûşesin
Kim niçe Behlûl-i vakte hâbgehdir her biri

4 Bakma zühhâdın riyâ-âlûd reng-i zühdüne
Hırka-i sâlûs der-ber dil-siyehdir her biri

5 Hâk-i pây-ı ehl-i aşk ol kim Neşâtî onların
Hem gedâ hem tahtgâh-ı dilde şehdir her biri

XXIV. Gazelin vezni: Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ **fâ'ilün**

XXIV

1. Aşkla sarhoş olmuş kişilerin (Hak âşıklarının) her biri toprak gibi değersiz görünse de, gerçekte onlar güneşin ve ayın gözlerine güzellik katan sürmeye benzerler (onlar, güneşe ve aya ışık, parlaklık verirler).

2. Gam gecesinde, ah meşalesiyle yokluk yolunu tutanların (fena ehlinin) her biri, meclis aydınlatan mum gibi altın külahlıdır.

3. Külhan gibi yakıp kül edici olan aşk âlemini köşe bucak dolaşıp gör. Her bir köşede Behlûl gibi nice âşıklar uyumaktadır (Behlûl: İlâhî aşk cezbesine kapılmış, Kûfeli bir Hak âşığı).

4. Zahitlerin samimi olmayan ibadet şekillerine bakma. Her biri iki yüzlülük hırkasına bürünmüş gönlü karanlık kişilerdir (Tanrı âşıklarının içten davranışları ve nurlu gönülleri zahitlerde görülemez).

5. Ey Neşatî! Âşıkların ayağının toprağı (kulu kölesi) ol. Çünkü onlardan her biri, hem yoksul hem de gönül tahtının sultanıdır.

XXV

1 Hürûş-ı meyden eser yok hum-ı şarâb tehî
Gedû şikeste vü peymâne çün habâb tehî

2 Ne serde neşve-i bâde ne elde peymâne
Derûn-ı meykede çün kâse-i rebâb tehî

3 Şafak değil meyini eylemiş kazâ rîzân
Şikeste sâgar-ı meh câm-ı âftâb tehî

4 Cefâdan ağlamaz oldu dü çeşm-i mey-hâre
Aceb aceb ki ola şîşe-i gül-âb tehî

5 İşitmez oldu Neşâtî gönül terâne-i şevk
Sadâ-yı zemzemeden şimdi nüh kıbâb tehî

XXV. Gazelin vezni : Mefâ'ilün/fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün

XXV

1. Şarap küpü boşalmış, şarabın coşkunluğundan eser yok. Şarap kabı (sürahi) kırılmış, kadeh ise hava kabarcığı gibi boş.

2. Ne elde kadeh, ne de başta şarap neşesi var. Meyhanenin içi rebab (bir tür telli saz)ın kâsesi (çukur kısmı) gibi boş.

3. (Şu gördüğün) Şafak kızıllığı değil. Ayın kadehi kırılmış, güneşin kadehi boş, İlâhî kudret (sanki) onların şaraplarını dökmüş.

4. Cefaya, eziyete rağmen, şarap içenin gözünden yaş gelmiyor. Sakın (o gözler) gül suyu şişesi (gibi) boşalmış olmasın?

5. Neşatî! Gönül mutluluk şarkısını işitmez oldu. Artık dokuz kubbede (bütün evrende) ahenkli sesler yok.

TARİH KIT'ASI

1 Emr-i Hakk ile Stanbul'da olan kış bu sene
Belki dünyâ duralı olmadı bu resme şitâ

2 Üsküdar ile Stanbul arası dondu kamu
Rûy-ı deryâyı gören kimse sanırdı sahrâ

3 Bunu kim gördü ki deryâ yüzünün üstünde
Kara yer gibi niçe kimse gezer bî-pervâ

4 Müncemid oldu soğukdan nefesi insânın
Niçe mahlûku helâk eyledi berd ü sermâ

5 Lafzen ü ma'nen ona dedi Neşâtî târih
«Be meded tondı soukdan bin otuzda deryâ»

Kıt'anın vezni : Fe'iltün/fe'ilâtün/fe'ilâtün/fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fâ'lün)

TARİH KITASI

1. Tanrı'nın emriyle bu yıl İstanbul'da görülen kış gibi bir kış, belki dünya yaratılalı olmamıştır.

2. İstanbul ile Üsküdar arası öyle dondu ki, denizin yüzünü gören ova sanırdı.

3. Denizin üzerinde, karada yürür gibi, birçok kişinin korkusuzca yürüdüğünü kim görmüştür?

4. Kıştan ve soğuktan birçok yaratık yok oldu, soğuk insanın nefesini dondurdu.

5. Neşatî, bu olay için hem sözle hem de ebced hesabıyla şu tarihi söyledi: «Eyvah! Bin otuz yılında deniz soğuktan dondu» =H. 1030/miladî 1620-21 (Şair, ebced hesabına uygun getirmek için «soğuk» sözünü «souk» biçiminde kullanmıştır. Bu sözün eski yazıda böyle yazıldığı da görülür).

RUBÂÎ

Tâ key bu dürûğ âşıka ey bî-insâf
Çak böyle neden va'de-i teşrîfe hilâf
Zahm-ı dile hergiz komadın bir merhem
Ey şûh-ı sitem-ger koya insâf insâf

RUBÂÎ

Nezzâre-i hüsnündeki medhûşuz biz
Hayretle ser-efgende vü bî-hûşuz biz
Olsak ne kadar aşk ile sad pâre çü gül
Çün gonce dehen-beste vü hâmûşuz biz

RUBÂÎ

Ey insafsız, âşığa daha ne zamana kadar yalan söyleyeceksin? Geleceğini söyleyip de, tam tersini yapmak neden? Gönül yarasına hiçbir zaman merhem koymadın. Ey zalim güzel bırak (bu tutumdan vazgeç), insaf et insaf!

RUBÂÎ

Biz, güzelliğini görüp şaşıranlardanız, şaşkınlık içinde boyun büküp aklını yitirenlerdeniz. Aşk ile gül gibi yüz parçaya da ayrılsak, gonca gibi ağzımız bağlı, suskunuz biz.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülbakî Gölpınarlı, **Melâmîlik ve Melâmîler,** İstanbul 1931.

Abdülbakî Gölpınarlı, **Mevlânâdan Sonra Mevlevîlik,** İstanbul 1953.

Abdülbakî Gölpınarlı, **Divan Şiiri (XVII. Yüzyıl),** Varlık Yayınları, İstanbul 1954.

Abdülbakî Gölpınarlı, **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu,** C. I, Ankara 1967; C. II, Ankara 1971; C. III, Ankara 1972.

Abdulkerim Abdulkadiroğlu, **İsmail Belig, Nuhbetü'l-âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-eş'âr,** Ankara 1985.

Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul,** İstanbul 1958.

Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi,** Cilt I, Ankara 1973.

Ahmed Cevdet, **Rızâ Tezkiresi,** İstanbul 1316.

Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı,** İstanbul 1973.

Ali Enver, **Semâ'-hâne-i Edeb,** İstanbul 1309

Esrar Dede, Tezkire, Süleymaniye Ktp. Halet Efendi Mülhakı 109.

Fahir İz, **Eski Türk Edebiyatında Nazım,** C. I, İstanbul 1965; . CII, İstanbul 1967.

Fâik Reşad, **Eslâf,** İstanbul 1311.

Fehmi Edhem Karatay, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüpha-**

nesi **Türkçe Yazmalar Kataloğu,** C. II, İstanbul 1961.

Güftî, Teşrîfâtu'ş-şu'arâ, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Ty. 1533.

Halil Erdoğan Cengiz, **Divan Şiiri Antolojisi,** 2. bs., İstanbul 1983.

Halil Nihad (Boztepe), **Nedim Divanı,** İstanbul 1340.

Halûk İpekten, **Nâ'ilî-i Kadîm Dîvânı,** İstanbul 1970.

Hasibe Mazıoğlu, «Türk Edebiyatı, Eski», Türk Ansiklopedisi (1982).

Hüseyin Ayan, **Cevrî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni,** Erzurum 1981.

İbnülemin Mahmud Kemâl (İnal), **Dîvân-ı Yahyâ,** İstanbul 1334.

İsmail Paşa, **Keşfü'z-zunûn Zeyli,** C. I, 2. bs., İstanbul 1972.

İsmetî, **Dîvân-ı İsmetî** İstanbul 1291.

Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu,** 34/1, İstanbul 1981.

Mahmut Kaplan, Neşati Divanı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi (basılmamış 1981).

Mehmet Fuat Köprülü, **Eski Şairlerimiz, Divan Edebiyatı Antolojisi,** İstanbul 1931.

Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî,** C. I, İstanbul 1308.

Mehmed Tâhir, **Osmanlı Mü'ellifleri,** C. II, İstanbul 1333.

Millî Eğitim Bakanlığı, **İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu,** C. II, İstanbul 1959.

Müstakimzade Süleyman Sadeddin, Mecelletü'n-nisâb, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi 628.

Müstakimzade Süleyman Sadeddin, Menâkıb-i Melâmiyye-i

Şettâriyye-i Bayramiyye, Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa 1164.

Nabî, **Dîvân-ı Nâbî,** İstanbul 1292.

Nazîm, **Divan-ı Belâğat-unvân-ı Nazîm,** İstanbul 1257.

Necmettin Halil Onan, **İzahlı Divan Şiiri Antolojisi,** İstanbul 1940.

Nef'î, **Dîvân-ı Nef'î,** İstanbul 1269.

Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,** C. II, 2. bs., İstanbul 1973.

Osman Nuri Peremeci, **Edirne Tarihi,** İstanbul 1940.

Sadettin Nüzhet Ergun, **Fehîm-i Kadim Divanı,** İstanbul 1934.

Sadettin Nüzhet Ergun, **Neşatî, Hayatı ve Eserleri,** İstanbul 1933.

Safayî, Tezkire, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi F. Yinal A/86.

Sâkıb Dede, **Sefîne-i Nefîse fi'l-Menâkıbi'l-Mevleviyye,** C. II, Kahire-Bulak 1283.

Seyrekzade Mehmed Âsım, Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr, İstanbul Üniversite Kütüphanesi Ty. 1711.

Şeyh Galib ,**Divan,** Kahire-Bulak 1252.

Şeyhî Mehmed Efendi, Vakâyi'u'l-fuzalâ, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye (Murad Molla) 941.

Şeyh Vasfî, **Neşâtî, Hilye-i Enbiyâ,** İstanbul 1312.

Tahir (Olgun), **Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra,** İstanbul 1931.

Uşşakîzade Seyyid İbrahim Hasib, Zeyl-i Zeyl-i Şakâyık, Süleymaniye Kütüphanesi, Hafid Efendi 242.

Vasfi Mahir Kocatürk, **Türk Edebiyatı Tarihi,** Ankara 1964.

NEŞATÎ

Bu küçük kitap, XVII. yüzyıl Mevlevi şairlerinden Neşatî Ahmed Dede'yi tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır. Kitapta Neşatî'nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgiler verilmiş, onun XVII. yüzyıl Divan şairlerimiz arasındaki yeri ve önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Şairimizin hangi şairlerden etkilendiği ve hangi şairler üzerinde etkili olduğu da örneklerle gösterilmiştir. Kitapta Neşati'nin şiirlerinden seçilmiş örnekler önemli bir yer tutmaktadır. Onun en tanınmış şiirlerinden seçilmiş olan bu örnekler, günümüz Türkçesiyle düzyazıya çevrilmiştir. Çevirinin yeterli olmadığı yerlerde parantez içinde kısa açıklamalar verilmiştir. Kitabın, bundan üç yüz on iki yıl önce ebediyete göçen Neşatî'yi genç okurlara tanıtmada yararlı olacağına inanıyoruz.

400 TL.